

A Mazsihisz új elnökének izraeli programjai

A Zsidó Világkongresszus 150 fős delegációjának tagjaként Izraelben járt dr. Grósz Andor, a Mazsihisz új elnöke. Alábbi cikkünkben az elnök programjairól számolunk be.

Dr. Grósz Andor sikeres és tartalmas négynapos látogatáson vett részt Izraelben, amelynek apropóját Mazsihisz-elnökké választása és Izrael Állam fennállásának 75. évfordulója adta. A Mazsihisz elnöke a látogatás során megbeszéléseket folytatott a diaszpóra és Izrael kapcsolatának erősítésén dolgozó szervezetek és intézmények képviselőivel.

A 150 fős ZSVK-delegációt Jichák Hercog, Izrael Állam elnöke is fogadta, aki a képviselőknek beszámolt hazája különböző kezdeményezéseiről, többek között az ún. Nép Hangjáról. Ez a platform – amelyet hamarosan Budapesten is megrendeznek – a zsidó közösségek konstruktív eszmecseréjének céljával jött létre.

„A zsidó nép szerte a világon – vagyis a mi diaszpóránk – hatalmas mértékben hozzájárult ahhoz a nemzetépítő projekthez, amelyet Izraelnek hívunk” – emelte ki az államelnök a 150 fős delegációhoz intézett beszédében.

Jichák Hercog a hivatalos program előtt a Zsidó Világkongresszus vezetőivel tárgyalat szűkebb körben, amelynek során a Mazsihisz elnökével is találkozhatott.

A Siratófalnál

E magas rangú találkozó mellett dr. Grósz Andor kétoldali megbeszéléseket folytatott az izraeli külügyminisztérium zsidó közösségek osztályának, valamint a nemzetközi zsidó ügyek és világvallások irodájának vezetőjével. Az elnök informális tárgyalásokon vett részt a nagyobb pártok képviselőivel a politikai spektrum minden oldaláról.

A látogatás során dr. Grósz Andornak gratulált megválasztásához Maram Stern, a Zsidó Világkongresszus ügyvezető alelnöke és Raya Kalenova, az Európai Zsidó Kongresszus ügyvezető alelnöke, akik egyúttal üdvözltek a ZSVK és az

EZSK alelnökeként is, hiszen e pozíciókat a Mazsihisz mindenkor elnöke tölti be. A Mazsihisz elnöke a Szövetség terveiről tájékoztatta a két szervezet vezetőjét, akik további támogatásukról biztosították.

A Mazsihisz új elnökének látogatása a helyi média érdeklődését is felkeltette: az újságíróknak sajtótájékoztató keretében volt lehetőségük többet megtudni a magyarországi zsidóság helyzetéről, kihívásairól és Izraellel való kapcsolatáról. Dr. Benkó Levente, Magyarország Izraelbe akkreditált nagykövete tel-avivi hivatalában fogadta a Mazsihisz képviselőjét, a megbeszélésen a magyar zsidóság és a magyar képviselet közös ügyeit érintő kérdésekről esett szó.

A látogatás végén az elnök ellátogatott a Siratófalhoz is, ahol elhelyezte személyes céduláját, majd az Örökkévaló áldását kérte a magyar zsidóságra, Izrael Állam békéjére és az egész világra.

Grósz Andor Semjén Zsoltnál

Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes bemutatkozó látogatáson hivatalában fogadta dr. Grósz Andort, a Mazsihisz újonnan megválasztott elnökét. A konstruktív hangulatú találkozón Grósz Andor ismertette a Mazsihisz vezetésének alapvető céljait: a szervezet egyházi jellegének erősítését, korrekt kapcsolatok kiépítését a társegyházakkal, valamint a kormányval.

A szervezet előtt álló feladatok kapcsán dr. Grósz Andor kiemelte egyrészt a Szeretkórház rekonstrukciójának ügyét, valamint az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem teljes infrastrukturális megújítását. Utóbbi kapcsán az elnök hozzátette: a neológia mint igazi hungarikum az 1867-es kiegyezés utáni polgárosodás idején alakult ki Magyarországon. Alapvető érdekünk, hogy az OR-ZSE olyan, hagyományaira büszke szellemi központként működjön, amely minden szempontból alkalmas a modern kor kihívásainak megfelelő tudás átadására.

A kormány és a Mazsihisz kapcsolatáról szólva az elnök aláhúztta, hogy azt a kölcsönös tisztelet és párbeszéd talaján állva új alapokra kívánja helyezni.

Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes hangsúlyozta, hogy a kormány nyitott a Mazsihisz előtt álló feladatok megoldása tekintetében, és támogatásáról, valamint megértéséről biztosította tárgyalópartnerét.

Az antiszemitizmus helyzetét történelmi kontextusban vizsgálva, a felek érintették a vészkhorszak tragédiájáért felelős személyek megítélésének problémakörét. Mint elhangzott, a magyar kormány továbbra is elkötelezett a zéró tolerancia mellett.

A Zsidó Világkongresszus Izrael Állam megalapításának 75. évfordulója alkalmából Jeruzsálemben tartott csúcstalálkozója kapcsán Grósz Andor kiemelte, hogy a világszervezet teljes mértékben támogatja a Mazsihisz céljait. Mint elhangzott, a ZSVK továbbra is partneri viszonyra törekszik a magyar kormányval, melynek nagyra értékeli a nemzetközi fórumokon képviselt, Izrael mellett következetesen kiálló politikáját.

Magyar állampolgárságot kapott Izraelben az 1956-os harcos, Tova Meir

A most 96 éves, holokauszt túlélő Meir a „vadmacska” nevet kapta Széna téri harcostársaitól az 56-os forradalom idején.

Soron kívül magyar állampolgárságot kapott Izraelben a „Széna téri vadmacska”, Tova Meir. Az erről szóló okiratot Panyi Miklós parlamenti és stratégiai államtitkár adta át a 96 éves holokauszt túlélőnek, aki 1956-ban a Széna téri felkelőcsoportban harcolt, majd elhagyta Magyarországot.

„Nagyon örülök az állampolgárságnak. Úgyis magyar vagyok, hát legyen állampolgárságom is” – mondta Tova Meir az MTI tudósítójának a rendezvény után, amelyen kibucának egész közössége köszöntötte az idős asszonyt, és a helyi kórus énekelt a beszédek között. Munkásságát Ron Lusztig, a magyar ajkú izraeliek cfáti emlékmúzeumá-

Tova Meir és Panyi Miklós

Fotó: Berényi László / Izraelinfo

nak igazgatója és Panyi Miklós mutatta be.

„Fantasztikus élettörténet, az ellenállás, az élni akarás, az újrakezdés története” – hangsúlyozta Panyi Miklós. „Életét végigkíséri a középeurópai népeket, köztük a kárpát-medencei magyarságot és zsidóságot ért megpróbáltatások és tragédiák sorozata. Sorsából rengeteget tanulhatunk és meríthetünk: a második világháború idején történt minden tragédia és nehézség ellenére hazáját akkor nem hagyta el, és az 56-os forradalomban ellenálló szabadságharcos lett, életét kockáztatva küzdött a szovjet megszállás és elnyomás ellen a szabadságért” – emelte ki az államtitkár.

„Példa nélküli, hogy több mint hatvan éve elhagyta Magyarországot és Izraelben talált új otthonot, de a mai napig őrzi magyarságát, ápolja a magyar nyelvet, ezen a nyelven beszél, énekel, és őrzi emlékeit. Életútja élő kötetek Izrael és Magyarország között” – méltatta Panyi Miklós az ünnepeltet.

Tova Meir Einhorn Gizella néven született a kárpátaljai Gányán, a második világháború idején Budapestre hajtották halálmenetben a nyugati határ felé. Később álnéven bujkált, majd tolmácsolt a szovjet csapatoknak. A felszabadulás után is megtartotta háborús álnévét, nem tért vissza eredeti személyazonosságához.

1956-ban a felkelőkhöz állt, és a Széna téri csoportban Szabó bácsi akkor nevezte el vadmacskának, amikor kiváló látásával messziről felismerte, hogy egy mentőautóban ÁVH-sok ülnek, és mint utóbb kiderült, véres gézbe csomagolva fegyvereket szállítottak.

A levert felkelés után Ausztriába menekült a megnyitott határon, majd onnan Belgiumba került, ahol három évig élt. Ekkor a Vöröskereszt segítségével megtalálta Izraelben élő bátyját, és kiutazott hozzá. 1959-ben visszavette eredeti nevét, és letelepedett az észak-izraeli Ájelet Hásáhár nevű kibucban.

Emberség díjban részesült Dankó Noam, a Scheiber Sándor-iskola tanulója

A Raoul Wallenberg Academy által meghirdetett Young Courage (Fiatal Kurázszi) díj idei jelöltjei közül a Scheiber Sándor-iskola végzős tanulója, Dankó Noam ré-

szére a Raoul Wallenberg Emberség Háza Egyesület Emberség díjat adományozott.

A rangos elismerést azok kaphatják meg, akiknek munkája elsődlegesen emberségről és jótekonyságról szól, akik valamilyen egyedi cselekedetük vagy rendszeres tevékenységük által civil kurázsiról tettek tanúbizonyságot.

„Dankó Noam személyiségét az empátia, a segítőkészség és az udvariasság jellemzi, szűkebb és tágabb környezetében egyaránt. Viselkedése példakép minden fiatal számára. Ez az empátia tudatos felelősségvállalással és cselekedni tudással párosul egyedi, kritikus szituációkban ugyanúgy, mint a mindennapi életben.” – áll a méltatásban.

Szívből gratulálunk, Noam!

Gulyás Gergelynél járt dr. Grósz Andor és Mester Tamás

Bemutatkozó látogatást tett Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszternél dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke és Mester Tamás, a Mazsihisz alelnöke, a BZSH elnöke.

Megválasztásuk óta ez volt az első alkalom, hogy a kormány egyik magas rangú képviselőjével ülhetek tárgyalóasztalhoz a Mazsihisz–BZSH frissen megválasztott vezetői.

A Gulyás Gergelyvel történt megbeszélésen a jövőbeni közös együttműködés lehetőségeiről egyeztettek az elnökök, szóba került a hazai zsidóság helyzete, valamint az elkövetkezendő négy év kihívásainak, feladatainak kérdése is.

Dr. Grósz Andor, Gulyás Gergely, Mester Tamás

Mártírmegemlékezés Fehérváron

A Fejér megyei és székesfehérvári zsidóság deportálásának 79. évfordulóján megemlékezést tartottak Székesfehérváron. A rendezvényt Darvas István főrabbi vezette, beszédet mondott Lehrner Zsolt alpolgármester és dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke is.

A mártírok emléknapján a Fejér megyei és székesfehérvári zsidóság deportálásának 79. évfordulójáról tartottak megemlékezést a Mártírok Emlécsarnokában és az Óvoda utcai izraelita temetőben. Az elhurcolt több ezer fehérvári zsidó ember közül mindössze 131-en vergődtek vissza a koncentrációs táborokból, 119-en pedig a munkaszolgálatból – írja a *Székesfehérvár.hu* városi portál.

Az 1941-ben még 2075 tagú székesfehérvári hitközségből az 1946. évi összeírás szerint mindössze 289-en maradtak. A kiűzetésre és halálra ítélt embereket gettókba zárták, és 1944. június 6-án a város peremére, a vasút melletti Szabó-téglagyárba hurcolták. A téglagyárban 1944. június 10-e és 13-a között semmilyen élelmezés nem volt, és itt már többen öngyilkosságot követtek el. A 2743 zsidó ember végső elszállítására június 14-én került sor.

Lehrner Zsolt alpolgármester beszédében felidézte, hogy a fehérvári zsidóság is ugyanolyan hétköznapiakat élt, mint ma mi is, miközben kénytelenek voltak megtapasztalni, hogy életterük egyre csökken, majd egyik napról a másikra mindenüket elvette egy antiszemita hatalom.

„Elszorul a torkom, ha belegondolok, kit hányféle élethelyzetben talált 79 esztendővel ezelőtt az agresszió – mondta az alpolgármester. – Ha a városunkat érintő történelmi adatokat megidézzük: csaknem 3000 embert, köztük többségében fehérvári zsidó embereket szakítottak ki kényszerrel környezetükből, deportálásukkal a kétségbeesésbe, az ismeretlenbe taszítva gyermekeket, felnőtteket, időseket egyaránt. És sajnos – ma már tudjuk – a legtöbbször ez az életbe került...”

Dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke arról beszélt, hogy amikor 79 éve a magyarországi zsidóságot gettókba kényszerítették, az áldozatok még a gettósítás kezdetén is hittek abban, hogy velük nem történhet meg az, ami a többi, náciák által megszállt országban sorstársaikkal megtörtént.

„Annak ellenére, hogy a zsidóság a 20. század első évtizedeiben Székesfehérvár lakosságának csak egy kis részét tette ki, mégis a város polgárságának szerves részét képezte. 1944 tavaszán, a német megszállás időszakában a fehérvári zsidókat először az ideiglenes gettókban helyezték el a városban belül, nem sokkal később pedig átvitték őket a Szabó-cserépgyárba és a város szélén lévő lovassági laktanyába. A zsúfolt gettó területén 2743 zsidót tartottak fogva, közülük mintegy kétezeren voltak fehérváriak” – emlékeztetett a Mazsihisz elnöke.

Dr. Grósz Andor beszédében elmondta, hogy a fiatal nemzedékekkel nemcsak a holokauszt szörnyűségeit, hanem az együtt megélt közös múltat is meg kell ismertetni:

„A borzalmak mellett szükséges felmutatni az életet, tudatosítani a helyi zsidó közösségek sokféleségét, a közösen létrehozott közösségi és

kulturális városképi örökséget – mondta. – Éppen ezért a Holokauszt Emlékközpont Székesfehérvár Levéltárával együttműködve a térség zsidóságának mindennapjai feldolgozó alap kutatásba kezdett, aminek eredménye hamarosan a nyilvánosság elé kerül.”

„Az áldozatok és a túlélők leszármazottainak pedig közösségi kötelességük zsidóként megmaradni, 79 év után is továbbvinni az elődök által felépített helyi világból mindazt, ami továbbvihető és értékékként felmutatható a következő nemzedékeknek” – tette hozzá a Mazsihisz elnöke.

Darvas István főrabbi a megemlékezésen a zsidóság korábbi tragédiáiról és 20. századi üldözéséről, mindezek tanulságairól is szólt. A főrabbi a második Szentély lerombolása kapcsán felidézte, hogy annak pusztulását a legelterjedtebb magyarázat szerint a szinait chinám, a zsidók egymás iránti alaptalan gyűlölete okozta.

„A zsidóságot védő isteni burok megreped, ha a zsidó közösségek belül nincs rend, nincs békeség, és amikor ez a burok megreped, akkor mindig lesz olyan külső ellenség, legyen az a Római Birodalom vagy a náciak, aki ezen a részen be fog jönni” – fogalmazott.

Mint mondta: „Meg kell próbálnunk – amellet, hogy emlékezzünk és emlékeztetünk arra, mi is történt a holokauszt alatt – azzal a tanulsággal is foglalkozni, hogy mi az, amit nekünk nagyobb odafigyeléssel és máshogyan kell tennünk. Nem azért, mert ezzel ki tudjuk zárni, hogy külső ellenségek, negatív hangok, antiszemiták, holokauszttagadók vagy holokausztrelativizálók bukkanjának fel, mert mindezt nem tudjuk kizárni. De az igazi mentális, spirituális szilárdságot a zsidóságon belül csak az teremtheti meg, hogyha a belső működése a közösségnek azon alapszik, hogy a tagjait nem a megmagyarázhatatlan gyűlölködés fűzi össze” – tette hozzá a főrabbi, aki szerint a zsidó közösségekben is azon kell munkálkodni, hogy a világot jobb helyé tegyék.

A megemlékezés az Óvoda utcai holokauszt-emlékműnél, majd az izraelita temetőben folytatódott, ahol Darvas István főrabbi vezetésével gyászimát, kádist mondtak az áldozatok emlékére.

Állásfoglalás

Horthy a magyar zsidók többségét átadta a náci hóhérok

A Mazsihisz megdöbbenéssel fogadta a Magyar Nemzet című újságban 2023. június 18-án megjelent eszmefuttatást, amelynek szerzője a tömeggyilkosságok idején főhatalmat gyakorló Horthy Miklós kormányzó történelmi szerepének újraértékelését követeli.

A publikáció szerzője látszólag objektív megítélést vár el Horthy Miklós történelmi szerepéről. Valójában azonban csak egyet szeretne: mentsék fel őt a magyar holokausztban játszott bűnös szerepéből – így módon ferdítve el a valóságot.

Horthy Miklós kormányzó több mint két évtizedes uralmának értékelése igen sokrétű feladat, hiszen rendkívül bonyolult és nehéz helyzetben vette át az ország vezetését és próbálta megőrizni Magyarország államiségét, függetlenségét. Valóban történelmi munka annak megvitatása, hogy országlása idején miért indítottak antiszemita kampányokat és helyes volt-e a revíziós politika. Ennek megítélése sem egyértelmű (és történészek közötti vita alapja lehet), hogy a környező európai országokhoz képest Horthy alatt milyen volt az emberjogi helyzet Magyarországon.

Hiszünk, hogy a tudományos vitáknak helyük van, és fel lehet vetni minden kérdést megfelelő keretek között, de az ilyen ügyek felmelegítése, folyamatos napirenden tartása a jelen politikai körülmények között felesleges indulatokat kelt és veszélyezteti a társadalmi nyugalmat.

Horthy Miklósnak – mint a tömeggyilkosságok idején a főhatalmat gyakorló „Legfőbb Hadúrunk” – az emléke és megítélése nemcsak a túlélők körében, hanem a tágabb történelmi perspektívában is egyértelmű: cserbenhagyta a magyarság részét képező zsidóságot és átadta őket a náci hóhérok, holott tudta, hogy vadállati kegyetlenséggel megölik őket.

A kormányzó jóval az 1944. március 19-i német megszállás előtt pontosan tudott arról, hogy mi történik a haláltáborokba hurcolt zsidókkal Lengyelországban és más helyeken; pontosan tudott arról, hogy az SS különleges alakulatai miképp gyilkolták meg zsidók százait a keleti fronton – ha máshonnan nem, hát az auschwitzi jegyzőkönyvekből, amelyeket a saját menye adott át neki.

Ennek ellenére a német megszállást követően nem tett semmit a zsidók elleni tömeggyilkosságok megakadályozására, és a magyarság több mint 5 százalékát kitevő embereket annak tudatában hagyta összegyűjteni, gettókba zárni, majd deportálni, hogy meg fogják őket ölni.

Ezen a tényen az sem változtat, hogy vita folyik arról: mennyiben köszönhető neki a budapesti zsidóság jelentős részének megmenekülése 1944 nyarán. De még ha igazak is azok a vélemények, amelyek alátámasztják az ebben játszott pozitív szerepét, az sem menti fel őt a korábbi tömeggyilkosságban való részvétele alól.

A valóság, a megtörtént események tagadása nem valamiféle történelmi vita, hanem hazugság, amelynek terjesztését meg kell akadályozni. A holokauszt tagadása vagy relativizálása, a népirtásban aktív vagy passzív szerepet vállaló személyek tisztára mosásának szándéka nem lehet célja egyetlen becsületesen gondolkodó magyar embernek sem.

Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

Kedves Családok!

2023-ban is megnyitja kapuit a **Kis-kunhalasi Zsidó Nyári Tábor**, immár 14. alkalommal!

A szervezők a zsidó közösséghez tartozás szempontjából elkötelezett vagy nyitott gyerekeket, felnőtteket, családokat várnak a táborba, ahol sok-sok programmal igyekeznek elfoglalni Benneteket, érdekessé és hasznossá varázsolva az időtöltést.

A tábor életre hívó fő gondolat éppen azért született, hogy legyen egy hely, ahol önállóan a gyermekek vagy családok együtt tartalmasan tölthetnek feledhetetlen napokat, intenzíven megélhetik zsidóságukat; informális oktatás keretén belül; szakképzett mádrichok segítségével, peulákon tanulhatnak zsidóságukról.

A tábor területén 4, 8, 12 ágyas szobák találhatóak, közös mellékhelyiségekkel, melyeket az előírásoknak megfelelően naponta többször fertőtlenítenek.

Tágas étkezőhelyünkön egyszerre 50 fő tudja elfogyasztani a kóser konyha remekét. Főszakácsunk szívvel-lélekkel készül, hogy minden kívánságot tudjon teljesíteni. Éppen ezért kérjük, az egyéni igényeket mindenképp jelezzétek számunkra, hogy erre időben tudjunk készülni (ételallergia, vege, vegán stb.).

Napvédőt, sapkát, saját törölközőt, szappant, fürdőruhát, a közös szombati fogadásra csinos ruhát és jökdvet kérnek biztosítani a szervezők.

Tábor téma: A HŐSÖK

Időpont: 2023. július 2-9.

Programizelő: peulák, kirándulás Szabadkára, strand, táborút, tánc, kézművesség, arc- és testfestés, éjszakai bátorságpróba (nagyoknak), kincskeresés, logikai játékok, Ki mit tud?, zsinagógai program, vízicsata stb.

Ár: 50.000 Ft/fő

Befizetés a helyszínen (6400 Kis-kunhalas, Petőfi u. 1.)

Amennyiben nehézséget okozna a tábori költség vállalása, kérjük, jelezzék felénk!

Bővebb információ: Ritter Nándorné, 06-70-341-8070

Jelentkezés itt: https://docs.google.com/forms/d/1deThpYGYf7 LOGB8S1_L_YdnQN_VxqjK2kHjHZZSpv8gs/edit
Szeretettel várunk Halason!

A Szervezők

Botlatókövet kapott a „szegények orvosa” és felesége Barcson

A zsidó helytörténelmi kutatásokat végző Rózsás Szabolcs kezdeményezésére Kapolyi Vilmos és felesége, Kapolyi Vilmosné Opler Irma emlékére egy-egy botlatókövet raktak le a közelmúltban a Somogyi vármegyei Barcson. A vézorkorszakban a családjával együtt deportált Kapolyi Vilmost a „szegények orvosaként” emlegetik, mert feleségével együtt évtizedeken át gyámoltotta a helyieket. Az esemény jelentőségét emeli, hogy Somogyban ezek az első botlatókövek.

Somogy vármegye első két botlatókövét Kapolyi Vilmos orvos és felesége, Opler Irma emlékére helyezték el, az áldozatokat 275 más zsidó mártírral együtt 1944. május 28-án hurcolták el. Kapolyi doktor máig úgy él a barcsi emlékezetében, mint a „szegények orvosa”, mert feleségével együtt mintegy 40 éven át a község és környéke szegényeinek támasza volt. Nagyon aktív közéleti és karitatív tevékenységüknek pusztá felsorolása is oldalakat töltené meg. Ebben felesége is részt vett, sőt, némelyikben vezető szerepet is vállalt.

A kövek elhelyezése alkalom adott arra is, hogy megemlékezzenek a barcsi és a járásbeli zsidóság 1944. május 28-i elhurcolásáról, valamint a Világ Igaza elismeréssel kitüntetett gr. Thassy Jenő önfeláldozó mentési kísérletéről. Thassy célja a barcsi zsinagógában összegyűjtött zsidók közül Kapolyi doktornak és feleségének, de másoknak is a kiszabadítása volt. A sikertelen akció következtében Thassy Jenő (akkor hadnagy rangban) fogolyként egy éjszakát a zsinagógában töltött.

Az eredeti helyszínen, azaz a volt zsinagóga épületében tartott megemlékezésen felolvastak Thassy önéletrajzi könyvéből, miközben vetítést tartottak az egykori barcsi zsidó közösségről. Az eseményen jelen volt Schönberger Andráspécsi főrabbi.

Sokan vettek részt a megemlékezésen

Mártír-istentiszteletek

Július 2., vasárnap

Jászberény	11.00	temető
Szekszárd	10.30	Művészetek Háza
Szombathely	11.00	Batthyány tér, majd temető, emlékmű
Csepel	10.00	temető
Pécs	10.30	temető
Pápa	16.00	zsinagóga
Sopron		temető
Karcag	11.00	zsidó temető
	12.00	zsinagóga (Kertész József út 7.)

Július 9., vasárnap

Újpest-Rákosfalva	18.00	zsinagóga
-------------------	-------	-----------

Július 16., vasárnap

Kiskőrös	9.00	ortodox zsinagóga (Petőfi u. 3.)
Sárbogárd	16.00	temető
Szarvas	11.00	neológ zsidó temető

Emlékoldal

A Pártfogó Iroda közleményei

Felkérjük az összes körzeti irodákat és hitközségeket, figyelmeztessék a hittestvéreket, hogy előzetes levelezés és intézkedés nélkül ne engedjék hittestvéreinket Budapestre, mert a munkanélküliek, tanoncok és betegek elhelyezése bizonyos időt vesz igénybe.

Közöljük, hogy az ipari és háziipari kérdésekkel a Magyar Izraeliták Pártfogó Irodája ORT (Országos Továbbképzés) bizottsága foglalkozik. Kívánatos tehát, hogy minden ilyen irányú kérdést külön íven és „ORT” jelzéssel küldjenek be.

A talmudból

Írja: Szabolcsi Lajos

Jaj annak a betegnek, akinek az orvos minden kívánságát teljesíti. Csak az a beteg remélhet, akit az orvos eltölt valamitől. Az még meggyógyulhat.

*

Abból, hogy nem tettél meg valamit, még sosem támadt annyi vesztés, mint abból, ha megtetted. Ezért szól a talmud parancsa: Sév veál táásze... Maradj ülve, és inkább ne tedd meg.

*

A zsidó mesterek kedves imája ez volt:

„Ászé reconecho basomájim mimál...” Legyen meg a Te akaratod odafenn, a mennyben, és adj nyugodt lelkiudat a Te híveidnek idelel, a földön. És tedd meg azt a jót, amelyet Te látsz jónak. Áldott légy, aki meghallgatod az imádságot.

(A Miatyánk egyik zsidó elődje az az ima, ötszáz évvel a kereszténység előtt. Toszevta Berachot III.)

*

Izraelről azt mondja a zokogó próféta: „hogyan lett, mint az özvegy”. Csak *olyan lett*, de nem lett az. Az özvegy az már nem vár semmire. Izrael vár, vár, vár a Messiásra.

*

Nem kell mindig szíjjal verni az engedetlen gyermeket. Elég, ha azt mondd neki: a szíj, a szíj! Ez már emlékeztetni fogja.

*

A föld telve van Istennel, nincs egy fűszálnyi terület, ahol ő ott nem volna. A sechina, Isten fenséges fényessége úgy tölt be mindent, mint a levegő. Beléje ütközöl, ha megmozdulsz, előtte görnyedsz meg, ha lehajolsz.

A Vatikán Sárgakönyvet készül kiadni a nemárjáról és a zsidókérdésről

Vatikánvárosból jelentik: beavatott körök úgy tudják, hogy a Vatikán már a legközelebbi időben Sárgakönyvet készül kiadni a nemárja keresztények és a zsidók sorsáról.

Ez lesz a Vatikán első nagyobb szabású diplomáciai megnyilatkozása az új pápa trónra lépése óta.

A Vatikán egyébként több ízben érvényesítette a befolyását egyes dél-amerikai államokban a menekültek elhelyezése érdekében.

Legutóbb igen sok emigráns, közöttük zsidók is, a Vatikán közbenjárása nyomán telepedhettek le Bolíviában.

A pápai Sárgakönyvet nagy érdeklődés előzi meg. A Sárgakönyv bevezetőül tartalmazni fogja a fajelmélet és vallásüldözés ellen kiadott pápai bullákat.

Az Országos Rabbiegyesület közgyűlése

Az Országos Rabbiegyesület 1939. december 27-én tartotta választmányi és rendes évi közgyűlését. Dr. Hevesi Simon vezető főrabbi elnöki megnyitójában kegyelettel emlékezett meg az elhunyt magyar rabbikról, majd melege szavakkal méltatta a 70 éves dr. Kiss Arnold alelnök papi és írói érdemeit.

Dr. Groszmann Zsigmond üv. alelnök ismertette az elnökséghez érke-

zett vallásügyi kérdéseket és azok elintézését. Dr. Kálmán Ödön titkár felolvasta az egyesületi élet minden ágazatára kiterjedő titkári jelentését. Dr. Friedmann Dénes bemutatta a pénztári jelentést.

A közgyűlést a Hősök Emléktemplomában istentisztelet előzte meg, amelyen dr. Hevesi Simon mondott imát, és Ábrahámsóhn Manó főkántor a templomi kórusral végezte a liturgiát.

Most húsz éve...

Gróf Apponyi Albert, gróf Teleki Pál, gróf Bethlen István megírták Párizsban: a magyar zsidók már nem is zsidók, hanem magyarok!

Most húsz éve örökre emlékezetes napokat élt át a magyar nemzet. 1920. január 5-én 8 óra 15 perckor elindult Budapestről különvonaton Neuillybe Magyarország béke delegációja. Ez a delegáció, mely gróf Apponyi Albert vezetésével kezdte meg keserves útját, élet-halál harcot vívott az ezeréves magyar földért, az ezeréves magyar államért gonosz és ellenséges vádakkal szemben. A földgolyó minden állama összeült Párizsban, hogy Magyarország sorsáról döntsenek. És az a maroknyi politikus, tudós, közgazdász, akit ez a különvonat Párizsba vitt, valóban az egész világgal szemben vette fel a harcot.

Mi, magyar zsidók, elérékenyülve tekintünk vissza erre az évfordulóra. Mert ha mint magyaroknak még ma is bánat ül keserves szívünkön az igazságtalan és gonosz trianoni béke miatt: mint zsidók büszkék vagyunk arra, hogy a saját létünkkel, magyar munkánkkal, teljes elmagyarosodásunkkal halhatatlan érdemeket szolgáltattunk a magyar béke delegációnak.

Ma már „zsidókérdésnek” nevezik ezt a problémát, amelyről szó van. De akkor nem volt még ez zsidókérdés, hanem a magyarkérdésnek egyik fényes fejezete. A magyar szabadelvűségnek egyik halhatatlan dokumentuma és a magyar zsidók hazafias érzésének elmúlhatatlan emléke.

Egy 12 éves gimnazista feltűnő sakkteljesítménye

Március havának utolsó napjaiban Budapesten tartózkodott Max Euwe holland sakkvilágbajnok, és a Terézvárosi Sakk-kör meghívására szimultán játszott 30 ellenfél ellen. A játékosok benjáminka a 12 éves Dücksteint Andor, a zsidó gimnázium III. osztályú tanulója volt, aki a világbajnok ellen remis (döntetlen) eredményt ért el, és ezzel a verseny legnagyobb meglepetését aratta. Olyan sikere volt, hogy a magyar sakkárda éljénekosai: Maróczy, Szabó, Balla, Réthy, Székely stb. felfigyeltek rá, és meghívták a körükbe. A fiatal játékos Dückstein Zoltánnak, az ismert pedagógusnak és sportembernek fia.

Üres rabbiállások

A magyar zsidóság egyházi életének egyik legégetőbb s legfájdalmasabb kérdése. Sajnos ez a kérdés már hosszú idő óta napirenden van. Az Országos Iroda a maga részéről mindig elkövetett mindent, hogy a hitközségek vezetőinek erre a visszasságra felhívja a figyelmét. Most, amikor a rabbiképző ifjúságának megint több

kitűnősége nyerte el a rabbioklevelet, napirendre tűzzük újra a problémát.

Rabbi nélkül a zsidó hitközségeknek nincs létjogosultsága – ezt jól jegyezze meg magának mindenki, aki ma hazánkban zsidó közügyekkel és zsidó hitközségek vezetésével foglalkozik.

Hálaadó ünnepi istentisztelet a Kormányzó jubileumán a Dohány utcai templomban

A pesti izr. hitközség elöljárósága vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr öfomléltósága dicsőséges országlásának huszadik évfordulóján március elsején délelőtt tíz órakor a Dohány utcai izr. templomban ünnepélyes hálaadó istentiszteletet tartott. A nemzetiszínű zászlókkal díszített templomot zsúfolásig megtöltötte a közönség, és impozánsan nagy számban jelentek meg a pesti izr. hitközség hadviseltek bizottságának tagjai dr. Fábián Béla elöljáróval, a bizottság elnökével élükön, míg a karzatokon az iskolák izr. vallású ifjúsága foglalt helyet.

A templomi ünnepséget Linetzky Bernát főkántor zsolnáréneke nyitotta meg, majd felhangzott a Hiszekegy. Ezután dr. Hevesi Simon vezető főrabbi hitközségében ünnepelte Magyarországot kormányzóját. A többi között ezeket mondta:

– *Az isteni kegyelem, a Gondviselés csodája, mely örökösök a magyar nemzet fölött, adta e honnak a nemzet nagy fiát. Ünnepejük magas személyében a tenger hőstét a Novara fedélzetén, a porba sújtott nemzet fölöttámasztóját, regeneratorát, a belső jogrend megteremtőjét, a magyar jövőndő úttörőjét, az elszakadt részek visszahódítóját.*

A mély hatást keltő ünnepi beszéd után a frigysekreény elé vonult a hitközség egész elöljárósága, és dr. Hevesi Simon vezető főrabbi a nyitott frigysekreény előtt mondott megragadó, hó imát a kormányzóért és családjáért, majd a Himnusz eléneklésével ért véget az ünnepélyes hálaadó istentisztelet.

Március 15-ének ünneplése az Öntőház utcai templomban

Az Öntőház utcai templom egészén megtelt ünneplő budai zsidó hadviseltekkel. Ezek a nehéz gondok közt öröklődő magyar zsidó férfiak mintha otthon hagyták volna gondjait: a teljesített magyar kötelesség tudata, a nemzeti hadsereg becsülettel viselt egyenruhájának újból való felöltése méltósággal és hittel töltötte meg a lelkeket. Az istentiszteleten az ünnepi beszédet dr. Kiss Arnold budai vezető főrabbi tartotta, a többi között ezeket mondván:

– 1848. március 15-re emlékezünk. Halottakra, akik örök életet élnek, a magyar nemzet örök életű géniusza, akik a jövőndő halhatatlan ideáljait oltották lelkünkbe.

– Magyar zsidó hadviselt katonák! Tanú az Isten mellettetek, az élők mellett, hogy erősek, hősök és törhetetlenek voltatok. Magyar földet védelmeztetek, magyar tűzhelyért suhogott a kardotok, édesen zengő hár-

fás magyar nyelvünk el nem alvásáért.

Költői lendületű és szárnyaló lelkesedéssel beszédet dr. Kiss Arnold főrabbi e szavakkal fejezte be:

– Örök tanúi vagytok, örök dicsősége a magyar zsidóságnak, a magyar zsidó honszerelemnek. Amit ti cselekedtetek, szívekbe van bevésve, a történelem érc tábláira van róva és a halhatatlan csillagokba felírva, onnan azt le nem verheti semmiféle hatalom. Áldjon meg benneteket az Isten igralma. Ámen.

Minden ember a gátra

– hangzik a jelszó világszerte. Nagy idők, nagy események vannak. Csak a tetterős, ép egyén állja meg a helyét, a gyenge, a beteg elbukik, letiporják. Minden epe-, gyomor- és májbajos forduljon orvoshoz, s annak tanácsa és ellenőrzése mellett tartson négy-hat hetes kúrát a Mira glaubersós gyógyvízzel. Természetes, veszélytelen, fogyasztszér is!

Üzeni az OMZSA

Halljad, Izrael!

Halljad, halljad, Izrael:
Sújt a sors, áldozni kell!
Vérzik a szív, sebek fájnak
És kenyér kell ezer száznak,
Kitagadott, rongyos árva
Segítségek sírva várja:
Testvéredet ne hagyd el,
Halljad, halljad, Izrael!
Meggfogadjuk: adjuk, adjuk,
amink van,
Minket Isten úgy segítsen
holtiglan!

Én így szerettem volna élni

Én úgy szerettem volna élni:
Minden halandóval beszélni

Mindenkinek nevét kérdezni
Mindenkinek szívét érezni

A járdán osztani virágot
Tegezni az egész világot

Megsimogatni, ami állat
Érinteni minden fűszálat

Tisztelni végtelen sereggel
A Napot ha fellángol reggel

És énekszóval összejönni
az esti csillagnak köszönni

S testvéri csókkal hazatérni:
Én így szerettem volna élni
Szép Ernő

Két bölcsesség a talmudból

Írta: Szabolcsi Lajos

Mondd meg a zsidóknak – ez volt Mózes egyik végső tanítása utódjának –, mondd meg nekik, hogy sokat tanulhatnak ellenségeiktől. Tanulhatnak tőlük összetartást, szervezkedést, lelkesedést, odaadást. Csak egyet ne tanuljanak el tőlük: a zsidógyűlöletet. Mert ha a zsidók úgy fogják egymást gyűlölni, mint ahogy ellenségeik velük teszik, akkor elpusztul Izrael.

*

Volt a zsidó bölcsék közt olyan, akit Rávnak, és volt, akit Rabbinnak neveztek, Mesternek. És volt olyan is, akit Rabbonnak, a Nagymesternek. De Hillélt, a legnagyobbat sem rávnak, sem rabbinnak, sem rabbonnak nem neveztek. Csak Hillélnek. És ez volt a legnagyobb díz, amivel illethették.

Új Mensch-díjasok

Átadták a Nemzetközi Mensch Alapítvány által létrehozott Mensch-díjakat a Mazsihisz-BZSH budapesti székházában. Geiger Steve Andrásról, az alapítvány vezetőjétől példamutató embersége és kiemelkedő közösségi tevékenysége elismeréséül ezúttal Baranyi Mária, Heisler András, Lendvai György és Winkler Miksa vehette át az elismerést. Szívből gratulálunk a díjazottaknak!

Eddig csaknem ötvenen vehették át a Geiger Steve András által létrehozott Nemzetközi Mensch Alapítvány Mensch-díját, többek között Göncz Árpád, Schweitzer József és Tom Lantos. A Mensch – mint azt Geiger Steve András az ünnepségen elmondta – németül embert, jiddisül azonban igaz embert jelent, olyasvalakit, aki becsületes, korrekt, humanista és helyén van a szíve.

A Mazsihisz székházának Goldmark Termében jelen volt Leslie Hayler, az Egyesült Királyság budapesti nagykövetségének másodtitkára, Niedermüller Péter erzsébetvárosi polgármester, a Szövetség képviselőjének pedig Kunos Péter, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója.

A rendezvényen felidéztek az 1944. június 6-i normandiai partraszállás (D-nap), valamint az 1967. június 5-én kezdődött hatnapos arab-izraeli háború eseményeit, a mostani Mensch-díjak átadását ugyanis ezekre az évfordulókra időztették.

A D-nap kapcsán Dénes Gábor filmrendező kiemelte: a szabadságot nem adják ingyen, a szabadságot harcolni kell, amit fontos megtanulnunk, hiszen D-nap mindig volt és mindig lesz, mert egy-egy helyzetben el fog következni a pillanat, amikor az emberek azt mondják: Elég volt! A normandiai partraszállásról Dénes Gábor azt mondta, az a nap volt a második világháború végének kezdete, s az a világraszóló összefogás arra hívja fel a figyelmet, hogy a félművelt, beképzelt diktátorok rit-

A friss Mensch-díjasok az alapítvány vezetőjével

kán végzik végelgyengülésben, a sorsuk ugyanis a bukás.

Niedermüller Péter, a VII. kerület polgármestere az ünnepségen megragadta az alkalmat, hogy bejelentse: hamarosan átalakul a Klauzál tér, ott ugyanis különböző képzőművészeti módszerekkel és eszközökkel művészek fogják kijelölni az egykori gettó helyét, örök emlékeztetőül arra a szörnyűsége, amit ott elkövettek, és aminek felelősségét a magyar társadalom mindig hordozni fogja.

Az alapítványtól a közösségért végzett kiemelkedő munkájáért és tisztességes emberi magatartásért a Mensch-díjat ezúttal Baranyi Mária, Heisler András, Lendvai György és Winkler Miksa érdemelte ki.

Baranyi Mária az 1990-es években Horn Gyula miniszterelnök titkárságát vezette helyettes államtitkárként, jelenleg pedig annak a European Jewish Cemeteries Initiative (ESJI) nevű szervezetnek a magyar projekt-koordinátora, amely zsidó temetők rendbetételét tűzte ki célul Közép-Kelet-Európában.

Heisler Andrásról lapunkban nem kell beszélni, hiszen az elmúlt tíz esztendőben ő volt a Szövetség világi elnöke. A közösségtől természetesen nem távolodott el, hiszen jelenleg hitközségi előjáró, továbbá az Európai Zsidó Kongresszus (European Jewish Congress – EJC)

alelnöke. Érdekes, hogy a Mensch-díjat annak idején az édesapja, Heisler László is megkapta.

Lendvai György a MÁV Szimfonikus Zenekar vezetője, így – mint azt szerényen megjegyezte – ezt az elismerést ugyan ő veszi át, de az voltaképpen a zenekart illeti, amelynek repertoárján számos zsidó szerző műve szerepel.

Ezeket a hasábkon ugyancsak nem szorult bemutatásra Winkler Miksa, hiszen ő az az ember, aki évtizedek óta önzetlenül segíti a vidéki zsidó temetők rendbetételét, továbbá az ő vezetésével működik a nyári szezonban a siófoki zsinagóga, ahol a Balatonnál nyaraló hittestvéreink péntekenként szombatfogadásra gyűlhetnek össze.

A műsort a Masa Tamás által vezetett, idén 25 éves Sabbathsong Klezmer Band Percek tánc című produkciójának egy részlete színesítette, amely a kivégzett mártír költőnek, Szenes Hannának állít emléket.

A Nemzetközi Mensch Alapítvány célja olyan toleráns társadalmi értékrend, demokratikus történelmi tudat formálása, amely értékeli, tiszteltben tartja a kisebbségek jogait, a felekezetek jogait, elítéli a sovinizmust, a rasszizmust, az idegengyűlölet és a gyűlöletkeltés valamennyi megnyilvánulását.

A bűnbeesés útja

A tisztesség határát amikor csak egy kicsit is átléped a nagyobb hatalomért, a zsírosabb falatért, azért, hogy még jobban felnézzenek rád, azért, hogy még többet birtokljál, akkor nem lesz megállás, a szerzés szenvedélye őrzi tovább, tovább és tovább, amíg átlépsz egy határt: azt fogod hinni, majd tudni, hogy te jobb vagy mindenkinél, erényre leszel az elvtelen ügyeskedés, bőségesre nagyítod, ami nagyon kevés, a hit vak hitté válik. Miért? Mert neked csak a rang, a státusz, a kiváltságosság számít, hát ezért!

Lefkovic Péter

A scheiberes Czink Benjámint díjkiosztó gálán Izraelben

Az izraeli ANU Múzeum által immár 27. alkalommal kiírt családörténeti pályázaton Czink Benjámint – az európai és ázsiai országok pályázói közül – az öt legjobb diák közé került. A BZSH fenntartásában mű-kódó Scheiber Sándor-iskola 4. osztályos tanulója az Izraelben megrendezett díjkiosztó gálán vette át elismerését.

Az izraeli ANU Múzeum családörténeti pályázatán csaknem 20 ezer (9–14 év közötti) zsidó diák vett részt a világ mintegy 30 országából. Az idén immár 27. alkalommal kiírt megmérettetésen – az európai és az ázsiai pályázók mezonyében – az öt legjobb közé került Czink Benjáminnak, a BZSH fenntartásában működő Scheiber Sándor-iskola 4. osztályos tanulója pályaműve.

Czink Benjámint – Magyarországot és a hazai zsidóságot is képviselve – a rangos elismerésről szóló oklevelét az ünnepélyes díjkiosztó gálán vette át Izraelben. A díj rangját emeli, hogy a mintegy 20 ezer pályázóból összesen 22 diáknak adatott meg ez az elismerés, ráadásul a Scheiber-iskola diákja az idei legfiatalabb díjazott volt.

A gálát megelőző napokban a nyertes pályázók kirándulásra és múzeumi tárlatvezetéseken vehettek részt,

ami a scheiberes kisdiák számára örök emlék maradt, hiszen most először

Czink Benjámint átveszi az elismerést

Fotó: Chájim Grosz

járt a Szentföldön. A múzeum látogatói a későbbiekben interaktív kiállításon tekinthetik meg a díjazottak – köztük Czink Benjámint – pályaműveit.

Gratulálunk az iskolának, valamint a felkészítő tanároknak: Gonda Judit tanítónak és Zucker Immanuel főkéntornak.

Hírek, események röviden

– Szeretettel várunk minden érdeklődőt a siófoki imaházba szombatifogadó istentiszteletra és azt követő kudasra június 30. és augusztus 26. között, péntek esténként 19 órától. Cím: Siófok, Széchenyi u. 4.

Karády Katalin szerelme az ÁVH börtönében túnt el

Ujzászky István a magyar kiugrási kísérlet készítője elő, de a háborút befejezése után senkitől nem kapott érte köszönetet.

1944. április 18-án Veessenmayer budapesti nagykövet sürgönyt adott fel Adolf Hitler főhadiszállására. A sürgönyben tudatta a Führerrel, hogy Reichsverrat, azaz a birodalom elárulása miatt letartóztatta Ujzászky Istvánt, a Belügyminisztérium Államvédelmi Központjának vezetőjét; Kádár Gyulát, a honvédség kémelhárító osztályának főnökét és Karády Katalint színésznőt.

Találkozás a Barackos úton

Az ünnepelt színész és Horthy Miklós kedvelt tábornoka valamikor 1942 nyarán találkoztak. Karády és a titkosszolgálat irányítója a *Hamvadó cigarettavég* zeneszerzőjének, Hegedűs Tamásnak a Barackos úti (ma: Barackfa utca) lakásában ismerkedtek meg. Míg nem tudjuk, kinek a fejéből pattant ki az ötlet, hogy a 48 éves Ujzászky és a 32 éves Karády egymás mellé üljenek. Egyesek szerint Karády maga szeretett volna megismerkedni a kémfőnökkel, hogy embermentő tevékenységéhez segítséget kapjon, mások politikai játszmát sejtettek a dolog mögött. Egy biztos: a korosodó kémfőnök és a mély hangú színész úgy váltak el egymástól, hogy még találkozni fognak.

Egy sikeres katona

Ujzászky István egész életét a ka-

tonai pályán töltötte. Nagykőrösön született 1894-ben polgári-dzsentrális családban, az elemi iskola első négy osztályának elvégzése után a soproni honvéd főreáliskolában tanult. Az első világháborúban tűzértésztként szolgált, s nyolc kitüntetéssel kapott a hadszíntéren nyújtott bátorságáért. Ezután Bécsben a katonai hírszerzés területén dolgozott, majd egyre feljebb jutott a ranglétrán: vezérkari tiszt, őrnagy, majd alezredes lett, eközben katonai attaséként diplomáciai szolgálatot is teljesített. Karrierjének csúcspontja 1939-ben érte el: az újonnan létrehozott VKF-2, azaz az első modern hazai hírszerző szolgálat vezetőjévé léptették elő.

A kiugrási kísérlet vezetője

Karádyval való megismerkedése után nem sokkal megbízták az ÁVK (Államvédelmi Központ) irányításával. Sokszor találkozott vezető német titkszervezővel, sőt kitüntetéseket is kapott a szövetségesektől, de nem hitt a német győzelemben, így amikor elérkezettnek látta az időt, Horthy Miklósot bírta meg a kiugrási kísérlet előkészítésével. Különböző

kapcsolatokat keresett, olasz és szerb körökben tapogatózott, adatokat szolgáltatott a nyugati hírszerzők számára, és tárgyalta a szövetségesekkel Magyarország függetlenné válásának szándékáról.

Szerelme a háború idején

Karády időközben Ujzászky menyasszonya lett, többször mutatkoztak együtt nyilvánosan, Kolozsvárott például ő fogadta a Karádynak érkező gratulációkat. „Százerek szenvednek, ez a közvélemény kihívása, a józslés ellen való. Sokan hitték, hogy Ujzászkyt Karády »térítette meg«, az ő hatására lett »antifasiszta«. Ez mese. Karádynak semmiféle politikai meggyőződése nem volt. Az igaz, hogy a jobboldaliak szemében vörös posztó volt, de szerénytelensége és magánélete miatt a baloldaliak sem tisztelték” – írta a színésznőről kevésbé pozitívan a vele együtt elfogott Kádár Gyula. Ujzászky Karády kérésére hozta haza az ukrajnai munkaszolgálatból G. Dénes György „Zsüti” dalszövegírőt.

Állítólag már az esküvőt tervezték, amiről 1943-ban Horthy hallani sem akart, így abban maradtak, hogy kivárájú vele a háború végét.

Ujzászky szerepváltása a kiugrási kísérletben azonban a németek előtt sem maradtatott sokáig rejtvé. Már éppen a Magyarországra készülő titkos angol küldöttség útját és elszállásolását készítette elő, amikor Veessenmayer birodalmi megbízott megelégette a dolgot, és letartóztatta Kádár Gyula ezredessel és Karády Katalinnal együtt. Megalázták, bánaltalmazták őket, végül Horthy Miklós személyes közbenjárására júniusban átkerültek a magyar hatóságokhoz. Július elejére mindannyian szabadlábon voltak, és Ujzászky a Nádor-laktanyába került, hogy a németektől valamennyire biztonságban maradjon. Idegrendszere ekkor már igencsak megviselt állapotban volt, ennek ellenére folytatta a kiugrási kísérlet megszervezését, ami 1944. október 15-én fulladt végleg kudarcba: ekkor a németek elrabolták Horthy fi-

át, a kormányzó pedig átadta a hatalmat Szálasi Ferencnek.

Karády egy cetliből értesült völégénye elhurcolásáról

Ujzászky a nyilas hatalomátvételt követően bujkált. Egy ideig a svéd követség nyújtott neki menedéket, majd a szovjet katonai hatóság, az NKVD letartóztatta, és hadifogságba került.

Karády Katalin egy vonatból kidobott, kavicsra kötött cédulából értesült Ujzászky elhurcolásáról: „Azt írta: visznek valahová, nem tudom, hová, de azt hiszem, Kelet-Németországba.”

Nem oda, hanem a Szovjetunióba hurcolták 1945 tavaszán. A moszkvai Butirszkaja börtönben és a krasnojarszki hadifogolytáborban sínylódott két évig, majd 1948-ban megromlott egészségi állapotban, cukorbeteg visszakerült Budapestre. Az Államvédelmi Hatóság „Fekete Iván” néven előbb az Andrásy út 60-ban, majd Zuglóban házi őrizetben tartotta és faggatta az életéért aggódó, megtört Ujzászkyt.

Vallomások a holtak házából

Ujzászky alapos jelentést adott a VKF-2 és az ÁVK felépítéséről, működéséről, módszereiről – ezek később *Vallomások a holtak házából* címmel meg is jelentek –, de sorsa egyre inkább sűrű ködbe vész. 1948. december 10-én kelt utolsó levelében megköszönte Péter Gábornak a tőle ajándékba kapott nyakkendőjét, de az ÁVH vezetőjének küldött soraiból kiolvasható a sorsa miatti rettegés is: „Nem szívesen válok meg altábornagy úrtól, akivel nagyon szerettem volna együtt dolgozni, így jövőm és szabadságom irányában bizonytalanságban, nyugtalanságban vagyok.” Az aggodalom nem volt alaptalan, az ÁVH nem kegyelmezett neki: senki nem tudja, kik és hol végeztek vele, de Ujzászky István élete tragikus (és valószínűleg erőszakos) véget ért.

Bálint Lilla / Dívány

IZRAELI SZÍNES

100 milliós befektetés egy izraeli szuperszámítógép fejlesztésébe

Az Nvidia, a világ vezető chipgyártó cége több száz millió dollárt fektet Izrael legerősebb mesterséges intelligenciát működtető szuperszámítógépének, az Israel-1-nek a fejlesztésébe – írja az Interesting Engineeringre hivatkozva a *portfolio.hu*.

A szuperszámítógép várhatóan 2023 végére válik üzemképesé, és Gilad Shainer, az Nvidia alelnöke szerint „áldás” lesz az Izraelben virágzó mesterséges intelligencia-színtr számára. Kijelentette, hogy vállalatuk országszerte 800 startuppal működik együtt, amelyek több tízezer szoftvermérnököt foglalkoztatnak.

„Az AI a legfontosabb technológia életünkben” – nyilatkozta Shainer a Reutersnek. Hangsúlyozta azonban a nagy grafikus feldolgozóegységek (GPU) döntő szerepét az AI és a generatív AI-alkalmazások fejlesztésében. „A generatív AI manapság mindenhol eljut. Tehát nagy adathalmazokon kell tudni futtatni a képzést” – tette hozzá.

Az Israel-1 révén az izraeli vállalatok hozzáférhetnek egy olyan szuperszámítógépes erőforráshoz, amely várhatóan felgyorsítja a mesterséges intelligencia képzését, megkönnyítve az összetettebb problémákat kezelni képes keretrendszerek és megoldások létrehozását. Az OpenAI által fejlesztett ChatGPT-t például több ezer Nvidia GPU felhasználásával képezték ki.

Az Israel-1 nevű rendszer várhatóan akár nyolc exaflop számítási teljesítményt nyújt majd, és ezzel a világ egyik leggyorsabb AI-szuperszámítógépe lesz. Egy exaflop 1 kvintillió – azaz 1.000.000.000.000.000.000.000.000 – számítás elvégzésére képes másodpercenként – írja a Reuters.

(A teljes írás a következő oldalon olvasható el: https://www.portfolio.hu/uzlet/20230530/tombol-az-ai-verseny-brutalis-szuperszamitogepet-fejleszt-anvidia-618248?utm_source=hirkereso_es_kapu&utm_medium=portfolio_linke&utm_campaign=hiraggregator)

Hatalmas buli volt Robbie Williams koncertje

A több tízezres közönség előtt adott energikus, fergeteges hangulatú koncerten a brit popsztár zsidó feleségét és gyermekeit említette, megmutatta héber tetoválását, és áradozott izraeli duettpartneréről, Noga Erezről.

A brit popsztár, Robbie Williams, aki arany színű ruhába öltözve, szállal a nyakában lépett színpadra a tel-avi-

minden történet veletek, van valami nyugalom, valami őszinteség... ezen az esti sétán érezte benneteket, tudom, kik vagytok, tudom, hogyan érzitek magatokat, és borzasztó sokat jelentetek nekem. Mindig nagyon különleges idejőnni.”

Williams megemlítette zsidó feleségét és gyerekeit is, a közönség lelkes tapsa közepette. Ayda Field

vi Jarkon Parkban régóta várt koncertjén, visszaszámolt, és azt kiáltotta: „Tel-Aviv, tapsolj!”

„A nevem Robbie Williams, jállá bálágán!” – kiabálta egy héber kifejezést hangoztatva, amely laza fordításban annyit tesz, gyerünk, vagy csináljuk.

„A mai este nekem terápia” – mondta a 49 éves Williams, aki a másfél órás előadás alatt többször is utalt az öregedésre, siránkozva a középkorúság nehézségeiről és visszatartva a múltjára, amikor tini-sztárként szerepelt a Take That nevű, rendkívül népszerű fiúbandában.

Egyébként Williams olyan energikus volt, mint mindig, beszédes, melegszerű és barátságos, még a több tízezres tömeg előtt is.

„Szeretlek, Tel-Aviv!” – kiáltotta Williams, aki többször is megemlítette, mennyire örül, hogy újra Izraelben van, miután nyolc év telt el az utolsó fellépése óta.

„Aki kívülről, időnként hihetetlenül különleges dolgokat tapasztalhat” – mondta Williams. „Egyik este sétálni mentem. Olyan békességet éreztem itt, amit nem érezek Londonban, amit nem érezek Los Angelesben...”

„Tekintve, hogy népként annyit

amerikai-török színésznőt 2010-ben vette feleségül, a párnak négy közös gyermeke van.

„A feleségem zsidó, így a gyerekeim is zsidók. Szerettem megtartani a hagyományokat a családban, az irántatok és a történelmetek iránt érzett tiszteletből is” – mondta, és felfedte a csuklóján lévő tetoválást, amelyen a „szimchá” (boldogság héberül) szó szerepel.

„Nagyon hálás vagyok azért, hogy az évek során kitarítottatok... nagyon hálás vagyok nektek mint népek, Isten áldjon benneteket” – tette hozzá Williams.

Williams többször kiemelte, mennyire izgatott amiatt, hogy Izraelben tartózkodik, egyik este spontán fellépett egy tel-avivi utcaczenéssel a város tengerparti sétányán, 1997-es debütáló szólóalbumáról az *Angels* című slágert adta elő.

Noga Erez indie rockénekesnő később csatlakozott Williamshez, együtt énekeltek a *Kids* című duettet, amelyet Williams az ausztrál popsztárral, Kylie Minogue-gal közösen komponált. Ezzel közös fellépésével egy tavaly a közösségi médiában kifejezett kívánsága teljesült.

„Hölgyeim és uraim, büszkék le-

hetnek arra, hogy a világ egyik legjobb művésze az önök országából érkezett” – lelkesedett Williams. „Ő az új barátom, Noga Erez, és halálosan szeretem őt!”

A koncert a *Rock DJ* és a *No Regrets* című dalokkal ért véget. Ráadásként Williams elénekelte a *She's The One* és az *Angels* című slágereket. (A *Times of Israel* beszámolója alapján)

Fel a szakállvilágbajnokságért!

„A szakállnövesztés az egyik legférfiasabb és legizraelibb dolog, ami létezik” – vallják a Szakáll és Bajusz Világbajnokságra készülő izraeli csapat tagjai.

„Vannak emberek, akik sportolnak, vannak emberek, akiknek kerékpárjuk van, vannak emberek, akik hobbiból szakállat növesztenek és ebben akarnak a világ legjobbjai lenni” – jelenti ki „Szakállas” Gilád, az izraeli szakállas csapat kapitánya. Bár a Szakáll és Bajusz Világbajnokságon indulók esetében az arcszőrzet növesztése már nem csak hobbi.

Ezen a hétfőn rendezik meg Németországban a Szakáll- és Bajusz Világbajnokságot (WBMC), és Izrael nemzeti szakállas csapata – amely az izraeli 972Beards közösség 12 képviselőjéből áll – már a helyszínen tartózkodik, készen arra, hogy különböző kategóriákban megmérkőzzön a világ minden tájáról érkező csapatokkal. Hosszú felkészülés után remélik, hogy győztesen kerüljenek ki a versenyből, olvasható a Ynet riportjában, melyet a *Kibic* szemlézett.

Az izraeli szakállcsapat élén áll Gilád, aki a szakáll iránti szenvedélyét hivatássá tette. Nem ez az első világbajnoksága. 2019-ben részt vett az előző, Belgiumban megrendezett versenyen, és kilencedik lett a természetes teljes szakáll stílizált bajuszal kategóriában.

Gilád mellett a szakállas közösség vezetői közé tartozik Bár Pinto, a csapat szóvivője, aki először indul a versenyen, valamint Tál Johnson, a csapat fődráza, aki az arcszőrzet kitalálásáért felel. A közösség, amelynek logóján Herzl Tivadar látható, mintegy 4300 tagból áll, közülük választották ki a 12 fős csapatot.

„A szakállnövesztés az egyik legférfiasabb és legizraelibb dolog, ami létezik, és a világbajnokság több száz szakállas férfit hoz össze, akik egyetlen hatalmas és rangos eseményen versenyeznek. A mi csapatunkban nagyon komolyan vesszük ezt, és képviselni fogjuk Izraelt Németországban” – nyilatkozta Gilád.

„A bajnokságra való felkészülés részeként mi, mint csapat, edzéseken is részt veszünk, hogy pontosan megértsük, mi fog ott történni, és hogyan kell felkészülni” – tette hozzá a csapatkapitány.

Az izraeli csapat 12 szakállas férfiből áll, akik az ország minden tájáról érkeztek. Van egy globális szervezet, a Szakáll és Bajusz Világszövetség, amely a szakállakkal kapcsolatos minden szempontot meghatároz. Ez a szervezet hivatalos klubként ismeri el az izraeli közösséget, így tagjai elindulhatnak a világversenyn.

Magán a versenyen mindenki a saját kategóriájában kiáll a színpadra, végigsétál a kifutón, a zsűri pedig ellenőrzi a szakállakat, hogy megfelelnek-e a kategóriának, illetve a szakáll szépségét is megvizsgálja. Ezután kiosztják a pontszámot.

„Ez egy szépségverseny minden szempontból” – mondják az izraeli csapat tagjai.

A válogatott egyik tagja, Tomér

Az izraeli szakállválogatott

Fotó: Ynet

Gol birtokolja a *Leghosszabb szakáll Izraelben* címet, szakállának hossza 55-60 cm (attól függően, hogy melyik szárszálat mérik), és megpróbálja elnyerni a világbajnoki címet is ebben a kategóriában.

Gilád szerint „a nők általában, különösen Izraelben, imádják a szakállat”.

„A kérdés az, hogy milyen hosszú és milyen szakállat. Vannak, akiknek a partnere azt akarja, hogy nővessék meg a szakállukat, és vannak, akiknek a partnere azt akarja, hogy borotválják le a szakállukat. Ez egy nagyon érzékeny téma” – magyarázza az izraeli csapat kapitánya.

Dróntaxikat teszteltek Izraelben

Dróntaxikat teszteltek Izraelben, egyelőre utasok nélkül, jelentette a *Times of Israel* című napilap online kiadása.

A tesztrepüléseken olyan drónokkal kísérleteztek, amelyek utasok és viszonylag nehéz teher szállítására is alkalmasak, ember azonban egyelőre nem tartózkodhatott rajtuk.

A tesztrepülések egy nagyszabású projekt részei, amelynek célja egy nemzeti drónhálózat létrehozása és a légtér alkalmazási tétele arra, hogy ezek a jár-

művek is használhatják a földfelszíni utas- és áruforgalom tehermentesítésére.

Miri Regev, a szállítási tárca minisztere szerint méretét és összetettségét tekintve ez az első ilyen kezdeményezés a világon. A teljes kivitelezésnek része a jogi és az infrastrukturális környezet megalkotása – tette hozzá.

A kipróbált gépek között van például az izraeli gyártású AIR ONE, amely kétüléses, és legfeljebb 160 kilométeres távolságra képes maximum 220 kilogramm terhet szállítani. A könnyebb parkolás érdekében származási csukhatók.

A próbarepülések másik résztvevője egy kínai gyártású modell, az EH206-S volt. Ez ugyancsak két személy szállítására alkalmas, és 220 kilogramm teherbírási, viszont csak 30 kilométeres táv megtételére képes.

A következő két évben a drónokat alkalmazó izraeli vállalatok havi rendszerességgel, egy héten át az ország egész területét érintően végeznek majd tesztrepüléseket.

Az izraeli a világ egyik legjobban ellenőrzött légtere, és méretéhez képest az egyik legforgalmasabb is. Az ország közútjain a közlekedést rendszeresen súlyos dugók nehezítik. (MTI)

Először pihenhetett meg egy fóka Izrael tengerpartján

A Júliának elnevezett emlős egy kiadás szunyókálás után térhet vissza a Földközi-tengerbe.

Ritka látványosságban lehetett részük azoknak, akik nemrégiben Izrael középső régiójának egyik tengerpartjára látogattak. Ott ugyanis egy földközi-tengeri barátfóka pihent, és ilyet, hogy egy fóka kiússzon az izraeli partokig, eddig még senki sem figyelte meg, olvastuk a *Kibic* cikkében.

A Júliának elnevezett emlős feltehetőleg egy idősebb nőtény lehet, közölte a Természetvédelmi és Parkügyi Hatóság. Az állat még egy darabig a parton maradt, szakértők szerint valószínűleg vedlik, ezt a barátfókák a szárazföldön pihenve teszik, és előfordul, hogy napokig nem térnek vissza a tengerbe vadászni.

A hatóság szerint nem tűnt úgy, hogy a fóka bajban lenne. Önkénteseket küldtek ki biztosítani, hogy senki zavarja meg az állatot, és felszólították a lakosságot, hogy tartsanak tőle távolságot.

Gáj Levian, a Természetvédelmi és Parkügyi Hatóság munkatársa a *Times of Israel*nek elmondta, ez volt az első alkalom, hogy Izraelben megfigyeltek egy fókat a szárazföldön pihenni. 2010-ben láttak először egy fókát, amely a herzljai part közelében lovagolt a hullámokon, de az nem úszott ki.

30 éves lett a BZSH Benjamin-óvodája

Ballagással egybekötött ünnepi évzáróval köszöntötte fennállásának 30. évfordulóját a BZSH által fenntartott Benjamin Óvoda és Bölcsőde. Az ünnepi dátum alkalmából Bóczén Zsuzsa, az intézmény vezetője nyilatkozott a zuglói ovi és bölcsi működéséről, mindennapjairól. Boldog születésnapot kívánunk, Benjamin!

Bóczén Zsuzsa pár éve vette át a Benjamin Óvoda és Bölcsőde vezetését. Az alábbi interjúban a mindennapi nevelő-oktató munkáról, a zsidó közösségetremtés lehetőségeiről beszél, és arról is, hogy miért nem csak a zsidó családok számára lehet vonzó az intézmény programja.

Az utóbbi években a Benjamin-óvodában új vezetés kezdte el a munkát. Mi az, amit továbbvisznek a múltból, mi az, amin változtatni szeretnének vagy már változtattak is?

A zsidó hagyományok ápolása, a befogadás, a különbözőségek elfogadása, a másik ember megbecsülése, a közösség építése továbbra is kiemelt feladatunk. Változásokra főként szakmai területeken volt szükség. Fejlesztettük pedagógiai módszereinket és eszköztárunkat a mai elvárásoknak megfelelően, fontos szerepet kapott a környezettudatosság, a gyermeki és a szülői szemléletformálás. Az intézményen kívüli és belüli szórakoztató programok kínálatát bővítettük. Erősítettük partnerségeinket, szorosabb kapcsolatot építettünk ki a családokkal, a szülői igényeket igyekszünk beépíteni intézményünk mindennapi életébe. Alkalmazotti közösségünk motivált, és ez annak köszönhető, hogy lehetőségünk van munkájuk sokrétű elismerésére.

Hogyan és mitől lesz zsidó egy óvoda? Mit lehet kisgyerekeknek kínálni, mutatni, tanítani a zsidó hagyományról, amihez kapcsolódni tudnak? Mi az, amit a családja, mi az,

amit az óvodája adhat át egy zsidó, a zsidóság iránt érdeklődő kisgyerekeknek?

Intézményünk helyi Pedagógiai Programja tartalmazza a zsidó ünnepek és hagyományok ápolását. Mindennapjaink részét képezi a vallási szokások, imák, áldások gyakorlása. A gyermekek szívesen fogadják az ősünkkel kapcsolatos történeteket, nagy örömmel vesznek részt az ünnepeken és azok előkészületeiben, az ünnepekhez tartozó, hagyományos ételeket, süteményeket lelkesen készítik az óvodapedagógusokkal, peszáchkor macsaszt sütünk, a családokkal közösen zsinagógába látogatunk, és részt veszünk a zsidó szervezésű ünnepi rendezvényeken.

A kóser ségtés, a kóser étkezés szabályainak megismertetése, gyakorlása is kiemelten fontos a zsidó identitás alakításában. A család a generációkon átívelő hagyományokat adja át a gyermeknek, intézményünk pedig azt a közösségformáló erőt képviseli, melyet a szombatfogadások, a talmud-tóra és a héber nyelvi foglalkozások, az ünnepek során tapasztalnak meg a kicsik.

A BZSH Benjamin Óvoda és Bölcsődében az óvodai nevelés és a bölcsődei gondozás több, minden gyermek számára elérhető szolgáltatással bővül. Biztosítjuk a logopédiai ellátást már bölcsődés kortól, csapatunk tagja egy gyermekpszichológus kollégánál is, akihez bármikor fordulhatnak a szülők vagy a pedagógusok kérdéseikkel, problémáikkal. Minden

megismerésére az óvodapedagógusok irányításával.

A gyermekek mozgásának, figyelemkoncentrációjának, problémamegoldó gondolkodásának fejlesztését a Mozgáskotta Program alkalmazása segíti, mely a mozgásos tevékenységek idején és a játékidő alatt is beépíthető a mindennapokba.

Délutánonként önköltséges, szabadon választható programokat is kínálunk: lehet jelentkezni focira, karatéra, balettra, kézműves és angol nyelvi foglalkozásra. A gyermekek egészségének megőrzése érdekében sóterápiás gépeket helyeztünk el a csoportokban, melyek használatá igazolva hatékonyságukat. A 2023/2024-es nevelési év kezdetétől intézményünkben angol-magyar kétnyelvű csoport indul, ahová van még pár szabad hely.

Milyenek a szülők elvárásai, mennyire különböznek a családok ebben a tekintetben egymástól? Hogyan lehet figyelembe venni mindenki igényeit?

A szülők nagy részének legfőbb igénye, hogy gyermeküket nyugodt légkör vegye körül, biztonságban legyen, érezze jól magát az intézményben, sokoldalú fejlesztésben legyen része, színes napi programokon vegyen részt. Igyekszünk a felmerülő szülői kívánságokat alaposan át gondolva, a gyermekek érdekeit figyelembe véve lehetőség szerint megvalósítani. Nem csak zsidó háttérrel rendelkező családok hozzák ide gyermekeiket. Nagy örömmel szolgál, hogy a nem zsidó családok is nyitottak, örömmel, érdeklődve vesznek részt zsidó hagyományokon alapuló programjainkon is.

Hányan járnak önközök óvodába idén? Hogyan alakult a létszám az elmúlt években?

A 2022/2023-as nevelési évben 91 óvodás és 12 bölcsődés jár intézményünkbe, a jelentkezés és a felvétel év közben folyamatos. A létszám állandó növekedést mutat, a 2019/2020-as nevelési évhez képest a bölcsődés és óvodás gyermekek létszáma megduplázódott.

Hányan mennek tovább a Benjamin-óvodából zsidó iskolákba, ezek közül melyekbe? Az, hogy minél többen menjenek, célja-e az óvodai nevelésnek?

Gyermekeink iskolaválasztása évente változó, de nagy örömmel egyre többen jelentkeznek a BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskolába. Természetesen a leendő iskolás gyermekek és szüleik számára jó szívvel ajánljuk társiskolánkat, több közös programot szervezünk (óralátogatást, a zsidó ünnepek közös megtartását, leendő elsős tanító nének interaktív foglalkozásait intézményünkben) a kapcsolat erősítésére céljából.

Mi döntötte el, hogy óvónő lesz önből?

Az óvodapedagógus hivatást elsősorban a gyermekszerepet miatt választottam, mindig érdekelt a pedagógia, a pszichológia, valamint rengeteg pozitív élményem maradt óvodás és kisiskolás koromból. Jó döntés volt.

Ügynöknek és célpontnak lenni a Moszadnál

Danny Orbach jeruzsálemi történész legújabb könyve, a „Szökevények: A náci zsoldosok története a hidegháború alatt” (Pegasus Books, 2022, héber fordítása ebben a hónapban jött ki a Kinneret-Zmora Bitan kiadónál) a világszerte zsoldosként alkalmazott náci háborús bűnösökről szól a hidegháború idején, írja az *ujkelet.live*.

Orbach műve kiterjedt levéltári kutatásokon alapul, amelyek magukban foglalták a német hírszerzés, a CIA és a Moszad dokumentumainak tanulmányozását. Alanyai náci, akik különféle pozíciókat töltek be a hitleri Németországban, és 1945 után új foglalkozást kerestek.

Orbach „a történelem hulladékának” nevezi őket.

„1945 után valóban lehetetlen volt nácinak lenni a régi értelemben. Ők minden lehetséges módon különböztek a náciaktól. Nem erkölcsileg, hanem világnézetiükben, politikai és stratégiai szinten és ideológiailag is, egyrészt mert más volt a világ, másrészt a borzalmas vereség miatt. Egy ilyen vereség után nem tudod maradéktalanul megőrizni az ideológiádat” – nyilatkozta a szerző a Háárec hírportálnak.

Számos lehetőség állt az „új náci” rendelkezésére. Néhányan továbbra is ragaszkodtak az antiszemita és antidemokratikus irányvonalhoz, de felhagytak a kommunizmus elleni küzdelemmel. Így a Szovjetuniót szolgálhatták. Mások, akik ragaszkodtak egy kifejezetten antikommunista irányvonalhoz, de már nem vallottak antiszemita vagy antidemokratikus nézeteket, az Egyesült Államokhoz tartoztak. Egy harmadik csoport továbbra is őrzőgő antiszemita volt, és a zsidó nép és Izrael elleni harcot választotta, de átvették a gyarmatosítás elleni látszólagos harc új ideológiáját, amely magában foglalta a fejlődő világ és a különféle „fajok” iránti empátiát.

És voltak olyanok is, akik „gyűlöltek mindenkit”, ahogy Orbach fogalmazott. Papíron semlegesek maradtak, de „a hidegháborúban részt vevő felek – amerikaiak, németek,

Otto Skorzeny

orosok, arabok, sőt izraeliek – között uszítottak azzal a céllal, hogy minél gazdagabbak legyenek anélkül, hogy elköteleznék magukat valamelyikük mellett” – mondja Orbach. A szökevény németek egy részét mohó kalandornak, másokat hivatásos szélhámosnak írják le. Ez az ideológiai rugalmasság magyarázza a náci zsoldosok jelenlétét a globális aréna minden szegletében, amivel a szuperhatalmak az 1950-es és 60-as években szembesültek. Néhányan a fejlődő világban zajló „náci ihletésű” forradalmak ragyogó jövőjéről, a zsidó célpontok elleni látványos terrortámadásokról és hasonlóról fantáziáltak.

A titkosszolgálatok, amelyeknek kollaboratóraik voltak, néha becsapták magukat. A CIA például úgy vélte, hogy elengedhetetlen Hitler egykori csatlósainak felhasználása a Szovjetunió feletti diadal érdekében.

Walter Rauff

Az ellenségekkel körülvett zsidó állam titkosszolgálati sem zárkóztak el a volt náci alkalmazásától. Az egyik bonyolultabb eset ezzel kapcsolatban Walter Rauff német háborús bűnös. Rauff kulcsszerepet játszott a náci több százezer zsidó életét kioltó mobil gázkamráinak kifejlesztésében. Egyike volt azoknak, akiknek feladata egy olyan egység létrehozása volt, amelynek célja a palesztinai zsidók megsemmisítése

és a holokauszt általános kiterjesztése Levantéra – ez a terv végül papíron maradt.

Később Tunéziába, Görögországba és Olaszországba küldték ki, és mindegyik országban üldözte a zsidókat és az ellenállókat egyaránt. A háború után Rauff megmenekült mindenfajta bíróságtól vagy büntetéstől. Csatlakozott a Szíriában menedéket találó nácihoz, Huszni el-Zaim szíriai diktátor katonai tanácsadója lett, segítette a szíriai hírszerző szolgálatok kiképzésében a Gestapo szellemében. Többek között kímélőeszközöket tervezett a szíriai zsidók kihallgatására és terrorizálására – írja Orbach.

1949-ben, a szíriai kormányváltást követően Rauffot kiutasították az országból, ezért Dél-Amerikába költözött. Útközben Olaszországban meglepő munka merült fel: az izraeliekkel. A szíriai kegyvesztése miatt megkeseredett Rauff beleegyezett, hogy információkat ad el Izraelnek. Tartótisztje Sálhevet Freier, a külügyminisztérium tisztviselője, az izraeli atomprojekt egyik alapítója volt. Akkoriban Rauffot Rómába küldték, hogy hírszerzési információkat gyűjtson az arab államokról. Rauff részletes tájékoztatást adott az izraelieknek a szíriai helyzetről, és beleegyezett abba is, hogy izraeli ügynök legyen Egyiptomban, de aztán úgy döntött, inkább Ecuadorba költözik. Freierrel 1951-ig tartotta a kapcsolatot.

Freier eleinte még a tel-avivi főhadiszállás előtt is titkolta a beszervezést, talán attól félve, parancsot kap, hogy szakítsa meg a kapcsolatot az új ügynökkel. Amikor végre jelentést tett Rauffról, meglepődve tapasztalta, hogy a Külügyminisztérium nem talált okot arra, hogy kifogásolja az exnáci foglalkoztatását. Ugyanakkor az Izraelnek végzett szolgálat nem biztosított neki mentelmi jogot: 1980-ban egy Moszad-csapatot küldtek a likvidálására. Az osztag azt tervezte, hogy chilei háza előtt, ahol végül letelepedett, kapja el, de a felesége kiabálni kezdett, a kutya pedig ugatott. Körülbelül egy évvel később rákban

Walter Rauff

halt meg, és náci bűnözőként került be a történelemkönyvekbe, aki egyszerre volt a Moszad ügynöke és szerepelt a likvidálási listáján.

Otto Skorzeny

Nem Rauff volt az egyetlen háborús bűnös, akit Izrael alkalmazott. A Moszadtól kapott borítékban lévő dokumentumok között Orbach megtalálta a Waffen-SS egykori tisztjének, a szintén a Moszadnak dolgozó Otto Skorzenynek a beszervezési és alkalmazási aktáját is.

Egy „kétes alak” – összegzi Orbach. A második világháborúban kommandós hadműveletekben szerzett hírnevet, nevezetesen a merész rajtaütéssel, amely 1943 szeptemberében kiszabadította a fogságból Benito Mussolinit. A háború után üzletember, fegyverkereskedő és zsoldos lett, „aki állandóan kalandokat keresett, hogy leküzdje unalmát” – írja Orbach. Katonai tanácsadókat toborzott Szíriának, és részt vett különféle ügyletekben olyan német szakértőkkel, akik tanácsadóként segítettek az egyiptomi rakéta-programot.

1960-ban a Moszad főnöke, Isszer Hárel fontolgatta, hogy hajtóvadást indít ellene, de utódja, Meir Amit inkább előkészítette a terepet, hogy beszervezze őt mint forrást. Ráfi Meidánt, a Moszad náci vadász egységének, az Ámálnak egykori parancsnokát jelölték ki a feladatra. Hogy Skorzeny közelébe férközzön,

először összebarátkozott a feleségével, Ilsevel. Különböző jelentések szerint bensőséges kapcsolatot ápoltak, ami végül utat nyitott férjéhez, akivel a nő a Moszad jelentése szerint „nyitott kapcsolatban” élt. Miután megbeszélte a találkozót a célponttal, Meidán bevonta Avrahám Áhituvot, a Sábák belbiztonsági szolgálat leendő igazgatóját.

Áhituv és Skorzeny egy madridi szállodában találkoztak. Áhituv számára ez kímélő feladat volt, mivel „utálta, amit csinál” – mondja Orbach. Áhituv azonnal szóba hozott egy kényes kérdést: a holokausztról beszélt. Skorzeny azt állította, nem vett részt zsidók megsemmisítésében. Később meglepte Áhituvot azzal, hogy azt mondta, kedvelte Izrael, amelyet kicsi, merész országgént jellemezett, amelynek népe „még a fizikai munkában is kiváló”. Hozzátette, hogy Izrael a megoldás az antiszemitizmusra, és minden zsidónak oda kellene bevándorolnia. Később mindketten elmerültek a „zsidókérdés” körüli vitában, és csak ezután jutottak el a találkozásuk valódi céljához, Skorzeny beszervezéséhez Izrael számára, hogy megfúrja a német rakétatudósok tevékenységét Egyiptomban.

A Moszad házon belüli jelentése, valamint Meidán saját vallomása szerint Skorzeny nem pénzt, hanem „egy apró szívességet” kért: segítséget a nevének tisztázásához és ahhoz, hogy lekerüljön a legkeresettebb náci Simon Wiesenthal által összeállított listájáról. Ezek a kérések nem teljesültek, de az együttműködés folytatódott. Jóval később a Moszad ügynöke, Ráfi Ejtán azt mondta Ronen Bergman író-újságírónak, hogy véleménye szerint Skorzeny azt remélte, az izraeliekkel való együttműködés révén elkerülheti Adolf Eichmann sorsát. Úgy gondolta, csak a Moszad kínálhat neki „félelem nélküli életet”. A Moszad-dokumentumokból Orbach azt is megtudta, hogy a kapcsolat Skorzeny és izraeli összekötői között a következő években is fennmaradt.

Kőbányán kapott szobrot az Auschwitzban meggyilkolt edzőlegenda

A Solton zsidó családban született Weisz Árpád labdarúgóként a Törekvés, a Maccabi Brünn és az Internazionale játékos volt, 1922 és 1923 között hat alkalommal szerepelt a magyar válogatásban. Az 1930-as években a fasiszta Olaszországban dolgozott edzőként. A modern edzési tudomány egyik megalapozójaként és korának egyik legjobb trénerként tartják számon. Az általa irányított Bologna zsinórban kétszer hódította el az olasz bajnoki címet, olvasható a *Kibic* írásában.

A sikerek ellenére az erősödő zsidóellenesség miatt Weisz 1938-ban elküldték a klubból, családjával Franciaországba, majd Hollandiába távozott, ahol a Dordrecht csapatánál kezdett el dolgozni. Hollandia német megszállását követően Weisz Árpádot 1942 augusztusában letartóztatta a Gestapo, családjával együtt Auschwitzba deportálták, feleségét és két gyermekét még ugyanabban az évben, Weisz magát pedig 1944 elején gyilkolták meg a náciak.

A sikeres edző emlékére a X. kerületi Eiffel Műhelyház (itt volt annak idején Weisz első csapatának, a Törekvésnek a klubhelyisége) előtt állították fel egy félalakos szobrot, amely futball-labdával a kezében ábrázolja Weisz Árpádot. A szobor Bíró Lajos Munkácsy Mihály-díjas szobrászművész alkotása.

Az emlékmű leleplezését Eli Cohen budapesti látogatására időzítették, így az izraeli külügyminiszter is részt vett az eseményen. Cohen szerint Weisz legendás tréner volt, akinek öröksége a mai napig edzőket és játékosokat inspirál.

„Tanulnunk kell a múltból, és mindent meg kell tennünk azért, hogy ilyen pusztítás soha többé ne fordulhasson elő” – fogalmazott az izraeli külügyminiszter az MTI beszámolója szerint, és hozzátette, ez az első szobor, amely Weisz Árpádot ábrázolja. Úgy vélte, ez egyfajta síremlékként is szolgál Weisznek és családjának, valamint a hatmillió zsidó áldozatnak.

„Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy minden szónak következménye van, és az is lényeges, hogy a futballstadionok biztonságosak maradjanak, mert ez is Weisz öröksége” – hangoztatta Cohen.

„Weisz Árpád életútja tanúságtétel és figyelemfelhívás, amely egyszerre szól a legnagyobb sportág, a labdarúgás szépségéről és a 20. század náci népiirtásának borzalmáról” – fogalmazott Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter, aki feléleltette Weisz sportolói és edzői

Weisz Árpád

pályafutását, megemlítve többek között az Internazionaléval és a Bolognaval trénerként nyert olasz bajnoki címet.

„Mindazzal, amit a sportban elért, akkor is szobrot érdemelne, ha sorsa nem volna tragikus. Ugyanez fordítva is igaz, mert emberek millióinak legyilkolása soha nem merülhet feledésbe” – hangsúlyozta a miniszter.

„Mivel ami történt, egészében fel-foghatatlan, csak az egyes emberi sorsok megismerésén keresztül érthetjük meg és érezhetjük át a holokauszt tömeggyilkosságának borzalmát” – utalt Gulyás arra, hogy Weiszet és családját Auschwitzban megölték.

Csányi Sándor, a Magyar Labdarúgó Szövetség elnöke azt mondta,

hogy Weisz Árpád a két világháború közötti időszak legsikeresebb magyar edzője volt Olaszországban. Emlékeztetett rá, hogy ő fedezte fel a kétszeres világbajnok Giuseppe Meazzát, tragikus életútja miatt pedig Olaszországban a rasszizmus elleni harc jelképévé vált.

„Példája és élettörténete a legkezelebb bizonyítéka annak, hogy a 20. század történelmi viharai, népellenes diktatúrái és antiszemitizmusa milyen tragikus hatást tudtak gyakorolni a legnagyobb tudású szakemberekre is” – mondta az MLSZ vezetője, és felhívta a figyelmet a szövetség által elre hívott „A gyűlölet nem pálya” elnevezésű programra, valamint hangsúlyozta, hogy a zéró tolerancia elvét alkalmazzák minden diszkriminatív megnyilvánulással szemben.

Giuseppe Saputo, a Bologna labdarúgóklubjának elnöke emlékeztetett rá, hogy Weisz a pályafutása csúcspontjánál érte el edzőként a két olasz bajnoki címmel. *„Több mint hatvan évig nem tudtuk pontosan, hogy mi történt vele, ma pedig felelősségünk arról gondoskodni, hogy az övéhez hasonló esetek soha ne történhessenek meg”* – mondta.

A műalkotást Gulyás Gergely, Eli Cohen, Csányi Sándor és Giuseppe Saputo közösen leleplezték le.

Változás a gyógyszer- és MR-támogatásunkban

Ismeretes, hogy már régóta támogatunk szociálisan rászorulókat az alábbiakban:

1. Az újonnan szükségessé vált, átlagosnál sokkal drágább gyógyszer beszerzése, egy havi adagot figyelembe véve. Ez a támogatás alkalmankénti, tehát nem folyamatosan értendő.

2. Magánorvosi MR-vizsgálat elvéggetése, ha állami intézmény csak túl késői időpontra tudja azt váltalni.

Támogatásunk nem hitközséghez tartozik, hanem egy magyar holokausztútló magánszemély kezdeményezése.

A címben jelzett változás a következő:

Az egy támogatásra adható összeg felső határa gyógyszerbeszerzésnél az eddigi 50.000 Ft-ról 60.000 Ft-ra, magánorvosi MR-vizsgálatnál az eddigi 50.000 Ft-ról 80.000 Ft-ra növekszik.

Részletesebb, az igénylés módjára is kiterjedő tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Továbbra is várjuk a szociálisan rászorulókat jelentkezéseit.

Tanár úr kérem

Hol ismertem meg Jákobot? Mi hozta létre a barátságot, amely egy fél évszázadon keresztül virult közöttünk?

Ha nem lettünk volna barátok, nem házasodtam volna meg Dvorával, nem építettük volna kibucunkat Izraelben.

Barátommal, Jákobbal egy államosított iskolába jártunk Budapesten. Mindketten szerencsésen túléltek a holokausztot szüleinkkel. Mindketten bár micva után voltunk. A különbség kettőnk között az volt, hogy Jákob édesanyja kereszténynek született, míg az én drága szüleim zsidók voltak.

Jákob szülei úgy határoztak, hogy egyetlen fiuk zsidó hittant fog tanulni, és az iskola befejeztével majd eldönti, melyik vallást akarja tartani. Jákob megelőzte őket, és már 13 éves korában belépett a Cionista Ifjúsági Mozgalomba. Nem jártunk egy osztályba, csak a hittanórákon találkoztunk.

Minden rendben volt, míg egy reggel iskolába menet el nem kezdett havazni. Jökedvűen érkeztek meg, alig vettük észre, hogy a földrajztanár belépett a terembe.

A tanár úr elkezdett előadást tartani Szumátráról. Senki sem figyelt oda, mind folytattuk a nevetgélést.

Egyszer csak nagy felfordulás támadt.

– Singer!

Felálltam.

– Igen, tanár úr kérem.

– Té zavarod az osztályt!

A szomszédomra néztem, ő röhögött, s én sem tudtam komoly arcot vágni.

– Valami nevetséges? Mondd el nekünk, én szeretem a vicceket!

Tudtam, hogy bajban vagyok, de folytattam a vihogást.

A földrajztanár közeledett hozzám. Kaptam egy pofont.

Ebben az időszakban a testi bántalmazás már törvénytelen volt a népi demokráciában.

– Tanár úr, ez a pofon törvénybe ütközik! – mondtam.

Bang, egy másik pofon, egy sokkal nagyobb.

– Mit mondtál, te zsidó kukac?

– Nem vagyok kukac! Nincsen jogában lezsidózni!

– És mit fogsz tenni? Bepanaszolsz a kommunista barátaidnál?

Leültem. A pofon nem fájt annyira, mint a szavai a földrajztanáromnak.

A hirtanon megkérdeztem a tanárt, miért létezik még antiszemitizmus az iskolában. Elmeséltem, mi történt pár nappal korábban.

Jákob a lecke után felajánlotta, hogy elvisz egy helyre, ahol minden létezik, csak antiszemitizmus nincsen.

Így kerültem a somérokhoz. Pár hónapra rá a kommunista hatalom betiltotta a cionista mozgalmakat Magyarországon.

Jákob megbetegedett, és képtelen volt átszökni velünk Szlovákiába.

Folytattuk a levelezést legjobb haverommal.

1989 után sokszor hazlátogattunk asszonykámmal, és mindig találkoztunk barátommal és családjával Magyarországon.

Sajnos pár évvel ezelőtt Jákob elhunyt.

Béke poraira. Ámen.

Singer Arie Sydney

Birnberg Leibus égben szervezett házassága

Birnberg Leibus rendes, jóravaló és jóhiszemű fiú volt, Borsa város fehér bárnyakja, a maga problémájával, ahogy az írva van: „Derék asszonyt ki talál?” (Péld.31/10) Leibus ugyanis nemhogy derék asszonyt, de semmiféle asszonyt sem talált magának. Szegény volt, mint a templom egere.

Fogta magát Leibus, és ment Frimel Jom Tovhoz tanácsot kérni. Az öreg nem talált jobbát, mint azt, hogy töltsse a nagy ünnepeket Jidele Modern rabbi házában, egyen asztalánál, és monda: meglásd, lesz asszony, kinek „a korálokot felülmúlja értéke” (uo.) Szedte hát magát a fiú, és ment Szigetre. Ott aztán erőft vett magán, és eleredt panasza: nem tud megnősülni, mert szegény, és a minden hájjal kent házasságközvetítő sádchenek sem ajánlanak neki senkit. Kérte a rabbit: találjon ő neki egy hozzávaló istenfélő, ártatlan és szép, természetében csendes, szerény lányt, kinek hozománya megoldja anyagi gondját, és aki követné Borsára...

A rabbi tanácsa tömör és rövid volt: „Indulj haza, fiam – mondta –, és fogadd el az első házassági ajánlatot.” Mit tett Leibus? Szedte magát, és indult vissza Borsára.

Útközben Barcánfalván bement a fogadóba, és nézte, ahogy a helybeli legények esznek, isznak, mulatoznak az esti ima után. Azok persze körülvették, és kérdezték, mitől olyan mint „kunyhó a szőlőben, mint kaliba az uborkásban...”? (Jes. 1/8.) A fiú persze elmondta búját, baját, még a szigeti rabbi tanácsát is. Majsele Silberg, a társaság legfifikusabb tagja jött is már korszakalkotó ajánlatával: „Nézd, kis barátom! Téged Izrael Istene hozott közénk! Itt van az én drága kis húgocskám, a szépséges Goldele... volt férje, de a ganév Srul Glik meghibbant, és válólevelet adott asszonyának... mindjárt az esküvő után. Galdka húgocskánknak van 100 korona hozománya. Nézd meg jól magadnak, ha tetszik, megtartjuk az eljegyzést.

Leibus elfogadta az ajánlatot. Majsi Silberg ment a hűgához, és megfogte, hogy menjen bele a mókába! Majsi fabrikált egy hüpét, írt egy házassági levelet, és megtartották az „esküvőt”. Azután az „új asszonyt” kiveztették a helyiségből! Volt asszony, nincs asszony! A társaság nagy bahotázás közben körbetáncolta a hiszékeny Leibust, aki semmit nem értett a történetből. Felesége után akart menni, de előltek újját, és nászajándék gyanánt egyet-egyet be is hűztak neki. Szegény Leibus ezután a helybeli ismerőse házában könnyei között töltötte az éjszakát. Amint felvirradt a reggel, fogadta a fogadóst, aki éppen akkor érkezett haza. „Isten hozott, drága apósom” – szólította... az pedig nézett rá, mint boci az új kapura. A fogadós hívta a lányt: „Mondd csak, Galdikám, mi is történt ezzel az ütődöttel?” Az pedig elmesélte, hogy az egész csupán testvére tréfiája volt. Az öreg Leibusra nézett: „Nem vetted észre, te szerencsétlen, hogy bolondot csináltak belőled?” Erre a fiú bevallotta: azért ment bele a házasságba, mert a szigeti Jidele Modern rabbi tanácsolta, hogy fogadja el az első ajánlatot.

A fogadós ekkor rájött, hogy baj van! A házasság nem tréfa! Ha a párt a hüpe alá állították, az egyáltalán nem tréfa. Kérte Leibust, adjon válólevelet „feleségének”, és ezért 100 koronát adni neki! Igen ám, de Leibus nem fogadta el az ajánlatot. Követelte, menjenek Szigetre, és tisztázzák az ügyet. El is mentek, és az öreg Leibus elmesélte a rabbinak, miként csapták be a fiút, aki mindezek ellenére ragaszkodik a házasságához. „Nézzte, rebbeleiben, felajánlottam Birnberg Leibusnak 100 koronát. Beszéljen vele, hogy fogadja el a pénzt, adjon válólevelet.”

A rabbi megígérte, hogy beszél a fiúval. Rövid idő után hívta a fogadóst, és mondta a megszeppent Silbergnek, hogy a fiatal ember sehoggy sem hajlik a doglogra, neki a feleség kell! Márpedig ha a fiú nem ad válólevelet, lánya nem mehet férjhez, hiszen Leibusnak érvényes házasságlevele van. De ha a fiúnak a 100 korona helyett 1000 koronát ajánl, ő biztosítja, hogy mindenre hajlandó lesz az ágrólszakadt. A fogadós erre leszámolta a pénzt. Ekkor a rabbi folytatta: „Nézzte, reb Silberg, van még egy ötletem! Itt van ez a Leibus Birnberg, jóravaló ember. Egyetlen hibája, hogy nem volt egy árva krajcárja sem. Most lesz 1000 koronája, amit a válólevelét fejében kap. Felejtse el a válólevelet, mert ezt a házasságot az égben »szervezték«. Ölelje meg vejét, menjenek szépen haza egészséggel!”

Úgy is lett! Hazamentek Barcánfalvára, Galdi Leibus felesége lett... és az asszony is megszerette őt. Az 1000 korona hozomány csak ráadás volt: hab a tortán!

Szerdóc J. Ervin főrabbi

NAPTÁR

Július 6., csütörtök	Támmuz 17.	Bőjt
Július 7., péntek	Támmuz 18.	Gyertyagyújtás: 8.24
Július 8., szombat	Támmuz 19.	Szombat kimenetele: 9.43
Július 14., péntek	Támmuz 25.	Gyertyagyújtás: 8.20
Július 15., szombat	Támmuz 26.	Újholdhirdetés Szombat kimenetele: 9.37

Az Új Élet kiadását a Mazsók támogatja.

Programajánlat

Július
Generációk Klubja
(1067 Bp., Hunyadi tér 3., fél-emelet)

A programokat hétfői napokon, 15 órakor tartjuk.

Július 3.: Vendégünk nagy örömmükre Kaczvinszky Barbara.

Július 10.: Az újpesti zsinagóga főrabbiája, Szerdócz Ervin látogat el hozzánk. Érdekes, különleges beszélgetés várható.

Július 17.: Ismét zeneközében! Két fuvola, egy zongora. Akik megszólaltatják s kamarazenét játszanak: Gál Rachel – Liskay Leonóra és Horváth Erika. Mentorkuk: Székelyhidi Hajnal operaénekes, az OR-ZSE művésztanára, mb. tanszékvezető.

Július 24.: A zongoránál Fúzy Gábor.

APRÓ- HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés
Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM.
Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Hászenekben és más zsidó ünnepségekben tapasztalt, profi fotós és videós sok referenciával örömmel vállalja megbízásait. 06-30-324-0850.

Műfogorrotgítási miniatűr-implantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.dr.viragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Heumann macesz rendelése országosan (kóser, strasbourgri főrabbinátus):
paszkacentrum.hu/koser, 30-991-9941.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek

Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: +36-1-413-5537,

+36-1-322-2829

E-mail: ujelet@mazsihiz.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvassószervező:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihiz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 9600 Ft

Külföldre 13.600 Ft/év

USA és Izrael: 15.000 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsekk: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

PrimeRate Kft.

ISSN 0133-1353

Sztálin is rajongott ezért a gyönyörű magyar színésznőért

A zsidó származású Gaál Franciska úgy élte túl a véskorszakot, hogy élve befalaztatta magát férje balatonföldvári villájában.

„Ez valamiféle genetikai tévedés kell legyen, mert egy ilyen tehetséges színésznő nem lehet zsidó” – mondta Adolf Hitler a húszas-harmincas évek egyik legnépszerűbb színésznőjéről, Gaál Franciskáról. A bájos naiváért nemcsak Hitler, hanem Sztálin is rajongott: különgép vitte Moszkvába, mégis elfeledetten halt meg a hetvenes években New York egyik szegénykórházában.

Silberspitz Lipót jó nevű kocsmáros volt: bor- és pálinkamérést üzemeltetett a zegzugos utcáskáiról híres Tabánban, ahová gyakran ellátogatott a híres író, Bródy Sándor is, miután jól megizzasztotta magát a Rác fürdőben a hajnali mulatozásból hazafelé menet. Szükség is volt rá, hogy a borkimérés jól működjön: a kocsmáros hét lánya és két fia várta otthon a mindennapi betevőt – köztük a legkisebb, Franciska nevű leánya is.

Elérhetetlen álomnak tűnt, hogy saját ruhája legyen

Gaál Franciska később így emlékezett vissza gyermekéveire: „Hat nővérem volt, és mindig én örököltem a kinőtt ruháikat. Elérhetetlen álom volt, hogy egyszer egyedül nekem csináltassanak ruhát. Ez a vágyam azóta teljesült.” Franciskát nem igazán érdekelte az iskola, saját bevallása szerint minden tantárgyból bukásra állt, irodalomból csak azért nem, mert szerelmes volt a magyar tanárába. De az első szerelem keserű kiábrándulással ért véget: „Egy szép napon ugyanis, amikor kihívtott felelni, és én a háta mögött álltam a táblánál, lejtette a földre a noteszét. Lehajolt érte, hogy felvegye és... és... na, igen... leesett a fejről a gyönyörű, dús barna haja, amibe én olyan halálosan szerelmes voltam. És én könnyeimben keresztül is láttam a földön fekvő paróka belsejében, hogy »készítette: Németh János fodrász, József-körút 17.«”

Így lett Silberspitz Franciskából Gál Franciska

Franciska zabolázhatatlan, vadóc természetével, nagy hangjával igencsak felhívta magára környezet figyelmét. Színinövendékként a Nemzeti Színház művésznője, Gál Gyulának a tanítványa volt, aki nehezen viselte, hogy a fiatal lány rendszeresen kékis az óráiról, ráadásul a legkülönfélébb koholt történetekkel igyekeznek megmenteni magát. Bosszúból rendszeresen más vezetőknél szólította tanítványát: hol Silberschatznak, hol Silberpelznek, hol Silberputznak nevezte. Egy alkalommal Franciska azt a kifogást találta mondani a szigorú tanármesternek, hogy a névmagyarosítási kérelmét intézte. A kérdésre pedig, hogy mire változtatta a nevét, bájos szemtelenséggel csak annyit felelt Gál Gyulának: „Gálra” (1927-től használta Gaál alakban).

Nem rettent meg a konfliktusoktól

1920-ban mutatkozott be az Eskü téri színházban egy operettben, majd 1922-ben a Belvárosi Színházhoz szerződött. Ugyanebben az évben férjhez ment: választottja Lestyán Sándor újságíró volt. „Bizony, én szoktam írógépelni az ő hírlapi cikkeit, és ő előbb csinál hibát, mint én” – dicsekedett a Színházi Élet újságírójának, aki cipőpucolás közben lepte meg az ifjú színésznőt (112 pár cipője volt ekkoriban). A tizes évek végén már némafilmekben játszott, de ezek sajnos elvesztek, csak *Az egér* címűből maradt fenn egy töredék.

Gyakran váltogatta a színházait, előadásai telt házakkal voltak, szókimondó, vitatkozó természete, később gáziigényei és legendás pontatlansága miatt azonban rendre magára haragította kollégáit, a kon-

fliktusok állítólag tettelegességgel is eljutottak – még Molnár Ferencel is, aki neki írta az *Ibolya* női főszerepét. Karinthy „Többkerekgyerekes-szerepes Fruská”-nak nevezte, utalva kis természetére, közvetlenségére, könnyedségére. „Borzasztó kinnal csináltam karriert. Iszonyú sokat gürcöltem, izzadtam, amíg végre lett belőlem valaki. Hisztérikáknak, bestiának kiáltottak ki, pedig csak azért verekedtem, amiben hittem. Még az ellenségeim is elismerik, hogy sokszor volt igazam, de a vizes lepedőt mindig rám húzták” – nyilatkozta a nehézségekről.

Németországi sikerek

Szinte gyerekfejjel kötött házasságra időközben megromlott, 1933-ban

Gaál Franciska 1935-ben

elvált, majd feleségül ment régi hódolójához, dr. Dajkovich Ferenc banktisztviselőhöz. Próbafelelései eljutottak Bécsbe, majd Berlinbe, s Gaál Franciskának hamarosan külföldi szerződést kínáltak. „Utánuk akartam szaladni a távozónak, és visszahívni őket, hogy halló, gyertek vissza, becsaptalak benneteket, lehetlenség, amire vállalkoztam, képtelen vagyok más nyelven beszélni, gondolkodni, mint magyarul, nem bírok reggel hétkor kelni, család vagyok, nem tudok szeptember elsejéig ötven kilóra lefogyni, nem fogok tudni németül, jaj, jaj, mi lesz velem” – pánikolt a színésznő, de fölöslegesen: a megadott határidőre a megadott súllyal jelentkezett Berlinben, ahol Joe Pasternak magyar származású amerikai rendező elkészítette vele a *Paprika kisasszony* című filmet.

Hitler és Sztálin egyaránt imádta a filmjeit

A sikeren felbuzdulva még jó néhány német nyelvű filmet forgatott Gaál Franciska, ezek közül nem egy nemzetközi sikereket hozott számára. A filmjei eljutottak a Szovjetunióba is, s az a furcsa helyzet állt elő, hogy Sztálin és Hitler egyszerre rajongott a magyar származású, apró természetű, ám temperamentumos színésznőért. Az 1935-ös orosz film-szemlén az év vígjátékának választották a *Péter-t*, Sztálin pedig állítólag a Kremlben található magánmozijában Gaál több filmjét is megnézte. Anyagi biztonságot és moszkvai otthon ajánlott a színésznőnek, aki elutasította: úgy döntött, Hollywoodban próbál szerencsét.

Hollywoodi évek

Úgy tűnt, Gaál Franciska karrierje széleseben száguld előre: 1937-ben Hollywoodba szerződött, nagynevű rendezőkkel és művészekkel (például Bing Crosbyval) dolgozhatott együtt. Rádiójátékokban szerepelt, a Max Factor kínált neki szerződést, tágas villát béreltek férjével, amihez háromtagú személyzet is tartozott. Szobalánya elmondása szerint legendás pontatlansága is a múlté lett, jól megtanult angolul, s nagyon odafigyelt mind az étrendjére, mind arra, hogy jó karban tartsa magát: „Reggel kávé egy szelet pirítóssal, délből saláta. Az itala: paradicsom-, zöld-

borsó-, sárgarépa- és céklalé keveréke. Este tejfölös túró és ananász. De ennek dacára friss, erős és jókedvű. Minden sportot űz: tornát, lovaglást, úszást, vívást, teniszt és horgászt.”

Bujkált a véskorszakban

Valami azonban mégsem volt kelek: Gaál Franciska és férje 1941-ben úgy határoztak, hazatérnek Magyarországra. Nem tisztázott, hogy a háttérben édesanyja gyengélkedése vagy egy meg nem kapott szerep állt-e. Hiába: a zsidótörvények miatt itthon sem kapott már szerepeket, s hamarosan bujkálni kényszerült férje balatoni nyaralójában, egy titkos, befalazott szobában.

A háború végnapjaiban egy szovjet tiszt a bujkálók között felismerte, majd Budapestre juttatta a színésznőt. Felette, Zamercev tábornok így emlékezett vissza a találkozásra: „Először nem sokkal Budapest felszabadítása után látogatott el a parancsnokságra. Idősebb hölgy, egyszerű ruhában, amely szorosan rásimult még karcsú alakjára. Kis barna kalap, figyelmes, röpdős szem. Bizonytalanul lép az asztalhoz, s helyet foglal a felkínált karosszékben. Mindjárt ismerősnek tűnt. Hol is láttam ezt az arcot? Néhány szó, néhány kézmozdulat... Megvan! De hiszen ez Gaál Franciska! »Péter«, »Katalin«, »Kismama«. Milyen élvezettel néztem végig a filmeket!” – lelkendezett a tábornok. Gaál Franciska 1945-ben a moszkvai dísztribünön találta magát: Vorosilov marsall kedvenceként (rossz nyelvek szerint a szeretőjeként) a győzelmi parádék és fogadások díszvendége volt.

Amerika már nem hozott szerencsét

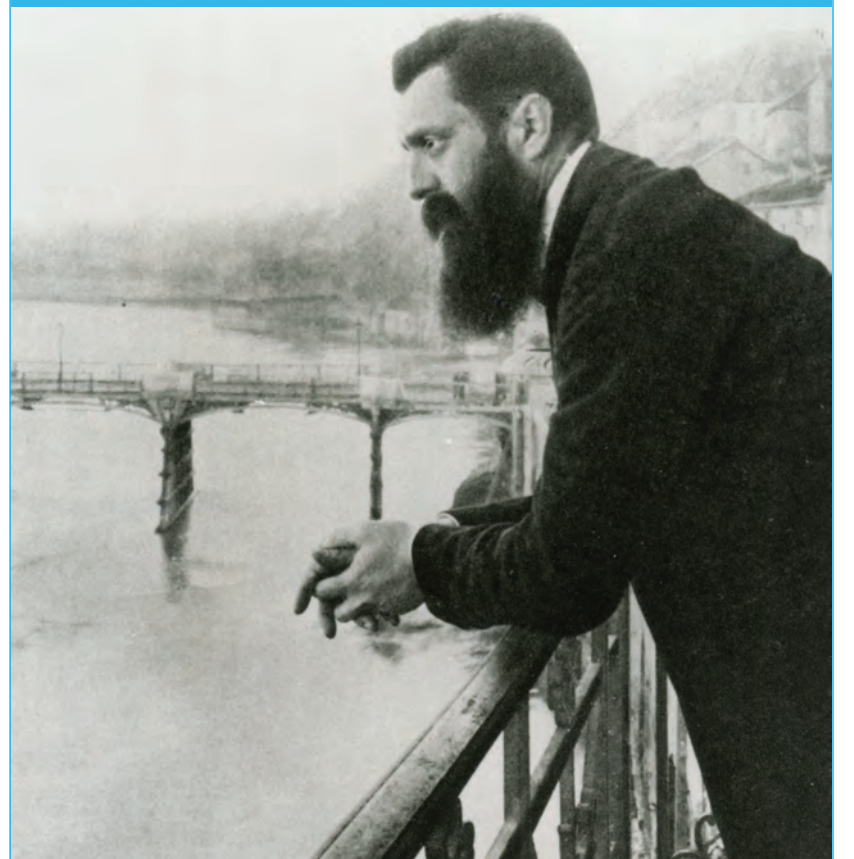
Moszkvából hazatérve férjével megpróbálták visszakapni a balatoni villát, sikertelenül. 1946-ban még szerepelt a Vígszínházban, de egy év múlva, 44 évesen az egyre inkább érzékelhető hidegháborús légkör elől menekülve férjével úgy döntött, visszatér Amerikába. De már túl késő volt: nevét elfeledték, szerepeket sem kínáltak neki, mindössze egy darabban játszhatott a Broadwayn, és egy színiiskolában tanított. Férje légkondicionáló berendezéseket forgalmazott, az ő halála után Gaál Franciska teljes magányban élt: kereset nélkül, szociális segélyből tengődött, miközben betegsége, a kösvény is kínozza.

„Lehullott egy csillag”

Szeretett volna hazatérni Magyarországra, felvételét kérte a Gobbi Hilda által létrehozott Jászai Színházhoz. Külön fürdőszobát kért, de ez akkoriban nem tűnt teljesíthetőnek, így a levélváltás megszakadt. Nem fogadott senkit, nem akarta, hogy nagybetegen, roncsként lássák. 1956-ban halálhírért keltették, valójában azonban 1973-ban hunyt el egy New York-i szegénykórházban, teljesen ismeretlenül. Tisztelője, Lev Ginzburg így emlékezett rá: „Az újságok 1956-ban temették el (»Lehullott egy csillag«), és amikor valóban meghalt, 1973-ban, már nem volt miről írni, a búcsúszavakat elmondták tizenhét évvel ezelőtt.”

Bálint Lilla/Dívány

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk...

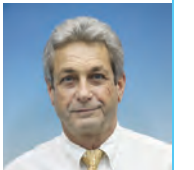

az Ön Öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hyesod UIA,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@keren.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

A hatnapos háborút bemutató film készül

A Jeruzsálem 67 című film rendezője már több sikeres produkciót tudhat maga mögött.

Az 1967-es hatnapos háborúban aratott izraeli győzelmet bemutató nagyszabású filmprojekt főszerepét a *Szeplőtelen Jane* sorozatból ismert Yael Grobglas játssza. Grobglas egy fájdalmas gyermekkor által kísértett személyt fog alakítani, aki elhagyja családját, hogy a fronton szolgáljon. A *Jeruzsálem 67* rendezője Oded Raz lesz, aki a nagy sikerű *Maktub* című filmet, valamint a *Hamis zászló* című sorozatot is jegyzi.

A Variety szerint a mozi Joseph Schick, egy New York-i ügyvéd projektje, aki már egy évtizede fejleszti a filmet. A tervek szerint augusztusban kezdődik a forgatás Izraelben, a közelmúltban kirobbant konfliktusok és a megosztottság légköre közepette, amelyet az ország eddigi

legjobbaldalibb kormányának tavalyi megválasztása gerjesztett.

„1967-ben Izraelben társadalmi, kulturális és gazdasági megosztottság uralkodott, és semmiképpen sem volt tökéletes társadalom. Azt hiszem, ami akkor történt, az rámutat hat arra, hogyan kell kezelni ezt a helyzetet” – nyilatkozta Schick, aki megjegyezte, hogy a szereplők nagyrészt izraeliek lesznek.

A készítőik fontolóra vették, hogy külföldön forgatnak, de aztán Izrael bevezetett egy adókedvezményes programot, amelynek célja a hazai filmgyártás ösztönzése.

„Jeruzsálem nagyon különleges helyszín” – mondta Raz. „Nem egy egyszerű város, ahol minden nap lehet forgatni. A politikai helyzet miatt bármi megtörténhet, de ez a környezet és ez a légkör különleges energiát teremt” – tette hozzá a rendező.

Korábban több olyan film is készült, amely a hatnapos háború alatt vagy közvetlenül aztán játszódik. Ilyen *Az Angyal* című kémthriller, vagy az 1986-os *Avanti Popolo* című alkotás, amely a háború után a Sínai-félszigeten bolyongó izraeli és egyiptomi katonákat követte nyomon.

Izrael 1973-as jom kippuri háborúját sorozatban örökítették meg, amelyet az HBO 2020-ban mutatott be *Könnyek völgye* címmel, és amelyet akkoriban minden idők legrádjabb izraeli filmes vagy tévés produkciójának tituláltak. (JTA/Kibic)

Álom és valóság

Bach Szilvia és Váradai Iván Attila kiállítás megnyitója

július 10. 17:00

A kiállítás augusztus 11-ig tekinthető meg nyitvatartási időben.

A kiállítás megnyitja Ámon Henriette kulturális manager.

Az eseményre a belépés ingyenes.

A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

www.erzsitt.hu | tel: 061 369 3688 | facebook.com/csanuy5